הת' יוסף ישעיה ברון

בגדר התקנה דשעורי חת"ת (ורמב"ם) והמסתעף*

— א —

א) הנה בשיחת כ"ק אד"ש על לימוד ספר הרמב"ם (נדפס בלקו"ש חכ"ז ע' 229, ובכ"מ) מבאר, דהגם דבלימוד תושבע"פ בשיעור קבוע מראש, יש לכאורה חסרון — שמצד ההתחייבות מוכרח הוא ללמוד כל יום חלק קבוע ומוכרח לגמור את הלימוד לזמן מסויים — ואפשרי שהלימוד יהי' לפעמים באופן שטחי — מ"מ יש בכיו"ב הוראה מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נבג"מ, שחילק ספר התניא לחלקים קבועים, כך שבמשך השנה יסיימו כל הספר. ובהערה 25, אין ראי' מלימוד שיעור חומש היומי — כי בתושב"כ אפילו לא ידע מאי קאמר עולה לתורה ומברך ברכה לפניה ולאחרי' (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב) עכל"ק.

ב) ומזה משמע לכאו' דשאני הלימוד דשיעור תניא היומי מהלימוד דשיעור חומש היומי, כי בשיעור חומש מכיון שזה תושב"כ יוצא יד"ח ת"ת גם בלא ידע מאי קאמר, משא"כ בשיעור תניא דצ"ל ידע מאי קאמר, (וכ"מ ג"כ ממכ' כ"ק אד"ש — אג"ק אד"ש חי"ד (עמ' תנט) "ילמוד ג"כ כפי שנחלק התניא לימות השנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר ... והרי בודאי יכול להבין לימוד זה גם עתה, וכו'" — וראה להלן אות יט). ועכ"ז ראינו שכ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ נ"ע חילק ס' התניא לחלקים קבועים ולא חשש לזה שהלימוד יהי' בשטחיות, וע"כ דלא חיישינן לזה (שעדיף לנו המע' דשיעור תניא מחולק לימי השנה מהמע' דלימוד בעיון. ואוי"ל שלא חוששים — שבגלל הלימוד הקבוע ילמוד בשטחיות, ועדמש"כ שם כ"ק אד"ש — דע"י שיתבונן שהוא לומד תורת הוי', יגיע להמסקנא שאינו מתאים ללמוד תורת הוי' בשטחיות, אבל בכל אופן צ"ל ידע מאי קאמר — עכ"פ בשטחיות, וראה לקמן הערה 13 בארוכה).

— ב —

ג) ולכאו' צ"ב, איך זה מתאים למש"כ בשיחת ש"פ מטו"מ מבה"ח מנ"א תשמ"ו (שי"ל מוגה בקונטרס בפ"ע — ויודפס אי"ה בלקו"ש חכ"ח בהוספות) — דשם כתב כ"ק אד"ש הוראה בקשר לימי בין המצרים להוסיף בשעורי תורה, כולל שיעורי תורה הכלליים השוים לכל נפש, שהם שעורי חת"ת ושלא כדעת הטועים, אז די שיעורים

*) כ"ז אינו להלכה כמובן, ולא באתי אלא להעיר.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 391 הודפס ע"י אוצר החכמה

זיינען (נאר) אלס א חלק פון מצות תלמוד תורה, וואס דעמולט יש מקום לומר אז דער שיעור בספר התניא (וואס איז א חלק פון תושבע"פ) אז מען ניט מקיים סיידן מהאט אין דעם ההבנה והשגה כדרוש וואס איז א הכרח בללמוד תושבע"פ) נאר בעיקר זיינען די שיעורי חת"ת נוגע לחיי נפשו, און אזוי ווי דעם שיעור חומש און שיעור תהילים (תורה שבכתב) איז מען מקיים אויך וועו לא ידע מאי קאמר, יש לומר אז אזוי איז אויך בנוגע צו דעם שיעור תניא" [תרגום מהנ"ל ללה"ק — ושלא כדעת הטועים, שהשיעורים הם (רק) בתור חלק ממצות ת"ת, שאז יש מקום לומר שהשיעור בס' התניא (שהוא חלק מתושבע"פ) לא מקיימים רק באם יש בזה הבנה והשגה כדרוש (שזה הכרח בלימוד תושבע"פ) רק בעיקר נוגעים שיעורי חת"ת לחיי נפשו, וכמו שהשיעור חומש ותהילים (תושב"כ) מקיימים גם כשלא ידע מאי קאמר, י"ל שכן הוא גם בנוגע להשיעור תניא] עכל"ק.

ד) [ובקטע הבא מוסיף כ"ק אד"ש: "און אויך כיון שנתקבל ונתפשט לאחרונה, שיעור בספר הרמב"ם — בא' מהג' אופנים: ג' פרקים ליום, אדער ספר המצוות, אדער פרק א' ליום", וי"ע — אם המשך דברי כ"ק אד"ש בנוגע לרמב"ם מתייחסים ג"כ למש"כ לפנ"ז בנוגע לשעור חת"ת דמקיימים גם כשלא ידע מאי קאמר, או שהרי"ז בא בהמשך אלפני פניו — במש"כ להוסיף בשיעורי תורה הכלליים שהם חת"ת "און אויך כיון שנתקבל ונתפשט לאחרונה, שיעור בספר הרמב"ם", ז.א. — להוסיף גם בשיעורי הרמב"ם.

דלכאו' — לפי מש"כ בשיחת כ"ק אד"ש על לימוד ס' הרמב"ם — אי"ז שייך כ"א באם ידע מאי קאמר, דהרי מבואר שם בסיבת השיעור בס' הרמב"ם מכיון שהרי"ז לימוד הלכות דכל תושבע"פ כולה (גם מצוות שאינם נוהגות בזמה"ז) "ומפני טעמים אלו (ועוד טעמים) איז א דבר הכי נכון כנ"ל צו מחלק זיין דעם ספר הרמב"ם לשיעורים", ובאם לא ידע מאי קאמר הרי בתושבע"פ אינו מקיים מצוות ת"ת, ועאכו"כ — מצות "ידיעת התורה" שענינה — ידע מאי קאמר כפשוט. וגם מדברי כ"ק אד"ש, דאין חשש שילמוד בשטחיות וכו' — דמכ"ז משמע — דענינה שיהי' ידע מאי קאמר, וכמש"כ שם בהע' 25 הנ"ל דמלימוד שעור חומש היומי — אין ראי' כי אפי' לא ידע מאי קאמר מקיים מצוות ת"ת, משא"כ ברמב"ם דצ"ל ידע מאי קאמר (ומשו"ה הביא ראי' מס' התניא דהגם שענינה — ידע מאי קאמר — בכ"ז חילקוה לחלקים מבלי לחשוש ללימוד שטחי, ועד"ז ברמב"ם — הגם שענינה ידע מאי קאמר בכ"ז אין חוששים ללימוד השטחי, (וכנ"ל די"ל בזה דאין חשש שיהי' בשטחיות, או דגם באם יהי' בשטחיות הרי"ז דבר נכון — אבל בכל אופן צ"ל ידע מאי קאמר כפשוט).

וראה לקמן אות ו' דיש לדחות כהנ"ל ולומר דבלימוד הרמב"ם ג"כ א"צ בידע מאי קאמר, אבל לכאו' ז"א, וכ"מ מזה שדוחין השיעור דרמב"ם למוצאי ת"ב, עיי"ש אות ו].

— ג —

ה) ולכאורה צ"ע — דממש"כ בהשיחה דלמוד הרמב"ם משמע דבס' התניא צ"ל ידע מאי קאמר היפך ממש"כ בשיחת ש"פ מטו"מ — שגם השיעור דס' התניא א"צ בהבנה והשגה, ומקיימים אותה אפי' לא ידע מאי קאמר.

[ויתירה מזו — דבשיחת ש"פ מטו"מ משמע, דאה"נ דאין דינו דהתניא כדין תושב"כ (שא"צ הבנה והשגה) — לגבי מצות ת"ת, אבל מכיון דשיעור תניא ענינה חיי נפשו יוצא יד"ח גם בלא ידע מאי קאמר (ובהשיחה דלימוד הרמב"ם משמע שענינו מצות ת"ת שלכן אינו יוצא יד"ח בלי הבנה והשגה מכיון דאין דינו כתושב"כ). אמנם באג"ק אד"ש חט"ו ע' שצא — במי שאינו מבין תניא — "יאמר עכ"פ הענין אף שאינו מבינו לעת עתה שהרי פנימיות התורה בכמה ענינים שייכת לתורה שבכתב" ומשמע דגם מצוות ת"ת א"צ הבנה והשגה — (והבי' בזה — ראה לקמן אות א, טז, יז — ולמסקנא באות יט)].

ולכאורה י"ל, דבאמת א"צ דידע מאי קאמר גם בס' התניא כי ענינה אינה מצוות ת"ת, רק ענין דחיי נפשו — וכוונת כ"ק אד"ש בהשיחה דלימוד הרמב"ם היא, שמשיעור חומש היומי א"א להוכיח דאין חשש בלימוד שטחי מכיון ששם גם מצד מצות ת"ת מקיימה בלא ידע מאי קאמר, אבל בתניא שמצד מצות ת"ת צ"ל ידע מאי קאמר א"כ בלימוד שטחי הו"ל לחשוש להגריעותא שיהי' עי"ז בקיום מצות ת"ת, וקמ"ל דאין חשש בזה, דבכ"ז כדאי שלמוד שיעור התניא אפי' שיהי' גריעותא במצות ת"ת שלו (או לאידך גיסא — דאין חשש שיוגרע ממצות ת"ת שלו).

ועד"ז מובן בנוגע ללימוד הרמב"ם דהגם שיהי' גריעותא בקיום מצות ת"ת, מ"מ מצד המע' דלמוד כל התורה כולה (והמע' דאחדות ישראל וכו') שישנה גם בלימוד שטחי, עדיף לוותר על השלימות שבמצות ת"ת (ובפרט — שאפשר להתבונן שזה תורת הוי', וממילא ילמדנה בתכלית השלימות בלימוד לעיונא ובהעמקה) אבל אה"נ, דא"צ — מצד הענין דשיעורי חת"ת — בהבנת שיעור התניא (משא"כ ברמב"ם, דלכאורה — להנת"ל שענינה מצוות ידיעת התורה וכו' שצ"ל ידע מאי קאמר).

אבל ז"א — דהרי לפי"ז אין ראי' מהשיעור תניא היומי ג"כ, דהרי בשיעור תניא י"ל דאין חשש בלימודו השטחי מכיון שבלא"ה יש בזה הענין דחיי נפשו, משא"כ בשיעור רמב"ם (לפי משנת"ל) שענינה לימוד וידיעת התורה, י"ל דעדיף שיהי' הבנה והשגה כדרוש.

ויש לתרץ — דבכ"ז ישנה ראי' לדבר, דמצד מע' פרטית ומסויימת כדאי לוותר על הבנה והשגה כדרוש (או שאין חשש בזה וכו' כנ"ל) וכמו שבשיעור תניא מצד המע' דחיי נפשו מוותרים על הלימוד בהבנה והשגה כדרוש (ויתירה מזו — הבנה והשגה בכלל, אבל ע"ז אין ראי' דמוותרים ע"ז מכיון שי"ל דהא והא איתנהו בהו, וע"י חלוקת התניא לחלקים אי"ז שולל הבנה והשגה שטחית עכ"פ) — ה"נ בלימוד הרמב"ם

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

מוותרים על ההבנה המעמיקה מצד המע' דידיעת כל התורה (ושאר המעלות דאחדות ישראל וכו').

ובכ"ז דרוש קצת ביאור — דלכאו' ה"נ אפשר להוכיח משיעור חומש היומי, דמסתבר דהגם שמקיימים מצות ת"ת בתושב"כ גם בלא ידע מאי קאמר — בכ"ז ישנה שלימות נוספת ע"י ידע מאי קאמר ושלימות יתירה מזו — בלימוד מעמיק, ועכ"ז אין חשש להגריעותא (להעדר השלימות) שיהי' בלימודו השטחי מכיון שיש מע' בלימוד שיעור קבוע כל יום מצד חיי נפשו. ויש לתרץ בדוחק, דאי"ז דומה להגריעותא שיש בלימוד הרמב"ם כמובן.

— ד —

ו) אבל אחכ"ז נ' דדוחק לפרש כך בכוונת כ"ק אד"ש, ומסתבר טפי לומר דכוונת כ"ק אד"ש דענינה דשיעור התניא הוא דוקא באם ידע מאי קאמר כפשטות הלשון, וכדמוכח מזה שמדמה השיעור דתניא לשיעור הרמב"ם — ששם לכאו' פשוט שצ"ל הבנה והשגה (וכמשנת"ל) והגם שיש לדחות (כנ"ל).

ויתירה מזו י"ל, דגם בשיעור רמב"ם א"צ בידע מאי קאמר (וכדמשמע מהשיחה דבין המצרים הנ"ל), דהרי בסיבת לימוד הרמב"ם — מובן דישנם עוד טעמים בנוסף להטעמים המפורשים (וכמובן ממשנ"ת בכ"מ בשיחות בנוגע לשיעור חת"ת וראה בהמצויין במפתח ענינים דאג"ק אד"ש (על כל חלקי') ערך חת"ת, ומרומז בדברי כ"ק אד"ש בהשיחה דלימוד הרמב"ם במש"כ "ומפני טעמים אלו ועוד טעמים").

שלפי"ז י"ל, דלאינך טעמי א"צ בהבנה והשגה, ובפרט — שא' הטעמים ה"ה הענין דאחדות ישראל, שלכאו' אי"ז שייך דוקא להבנה והשגה (והגם שההדגשה העיקרית היא על אחדות ישראל ע"י לימוד התורה — י"ל דאין הכוונה למצות ת"ת, דבתושבע"פ צ"ל ידע מאי קאמר, כ"א לתלמוד תורה מצ"ע, ופשוט) וראה לקמן סוס"ז — דיל"ע מהו עיקר הטעם וכו', ומשיחות דכ"ק אד"ש כמ"פ שצ"ל הבנה בהלימוד דרמב"ם — י"ל דאין ראיה, דשם הכוונה מצד מצות ת"ת אבל לא מצד הענין דשיעור רמב"ם (ועד"ז מובן בנוגע לחת"ת ג"כ דהשלילה בכ"מ בשיחות כ"ק אד"ש על אי-ההבנה בחת"ת וכו' — אינה מצד גדריה דחת"ת, אלא מצד הענין דת"ת וכיו"ב).

ולפי"ז י"ל ג"כ דהחשש ברמב"ם שילמוד בשטחיות, אינה מצד ענינו דשיעור רמב"ם כ"א מצד המצוה דת"ת, ועדשנת"ל בנוגע לשיעור התניא דהחשש הוא בהגריעותא שיהיה עי"ז במצות ת"ת שלו.

אבל כ"ז דוחק הוא כמובן וצ"ל דענינו מצות ת"ת כפשוט ואכ"מ. ויש להוכיח כך מההבדל בין שיעורי חת"ת לרמב"ם בנוגע לת"ב, דבשיעורי חת"ת אין דוחין אותם

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

למוצאי ת"ב (לקו"ש ח"ט ע' 254) משא"כ רמב"ם (כמפורש בהמורה שיעור שהוגה ע"י כ"ק אד"ש)[1].

— ה —

ז) ולפי הנ"ל עצ"ע בהתיווך בשיחות כ"ק אד"ש בנוגע לשיעור תניא (דבנוגע לשיעור רמב"ם י"ל דגם בהשיחה דש"פ מטו"מ אי"ז בא בהמשך למש"כ דא"צ בידע מאי קאמר, כ"א למש"כ בנוגע לההוספה בשיעורי תורה הכלליים הנ"ל).

והנה בשיחה הנ"ל דימי בין המצרים, צע"ק דיוק הלשון, דזל"ק: "ושלא כדעת הטועים אז די שיעורים זיינען (נאר) אלץ א חלק פון מצות תלמוד תורה", דמזה משמע (ממש"כ "נאר" בסוגריים) דבאמיתית הענין (גם שלא לפי דעת הטועים) יש בו גם הטעם דמצות ת"ת, ורק דבא לשלול דעת הטועים דס"ל דהוא רק בתור חלק ממצות ת"ת, וע"ז אומר דישנם עוד טעמים — הטעם דחיי נפשו שזה ישנו גם באם לא ידע מאי קאמר.

ועד"ז יל"ד כנ"ל ממש"כ "נאר בעיקר זיינען די שיעורי חת"ת נוגע לחיי נפשו", שמזה משמע דעיקר הטעם דחת"ת הרי"ז משום חיי נפשו, אבל יש בו גם הטעם דמצות ת"ת [וכ"מ ממש"כ בהערה 62 על המילים, נאר בעיקר זיינען די שיעורי חת"ת נוגע וכו' — וזל"ק: נוסף לזה שגם מצד החיוב חייב כאו"א מישראל ללמוד כל חלקי תושבע"פ כולל ספר התניא, עכ"פ לפי הבנתו והשגתו].

ועפי"ז צ"ב קצת — במש"כ דגם בנוגע לשיעור התניא מקיימה גם באם לא ידע מאי קאמר, דלכאו' — מכיון שיש בו גם הטעם דקיום מצות ת"ת ז.א. דנוסף על המצוה הכללית דת"ת ישנו ענין מיוחד לקיים מצות ת"ת בתושב"כ דתורת הנגלה (חומש) ובתושב"כ דדא"ח (תניא) ובתהילים (וכדמשמע מכ"מ בשיחות כ"ק אד"ש — ראה לקו"ש ח"ח ע' 250 שזה ה"מינימום" דלימוד התורה בנגלה ובנסתר וכו', ועכ"ז אין להוכיח מכאן וכמובן די"ל דאי"ז מצד מצות ת"ת וכו') א"כ מצד הענין דמצות ת"ת שבו אינו מקיימו כ"א באם ידע מאי קאמר.

ועכצ"ל, דמכיון דבעיקר ענינם דשיעורי חת"ת אי"ז שייך למצות ת"ת ממילא מקיימים גם באם לא ידע מאי קאמר.

[ולפי"ז יל"ע בנוגע לשיעורי רמב"ם מהי עיקר ענינם (וראה גם לעיל אות ד') אם

---

1) וצ"ל — דגם אם לומד החת"ת בהבנה והשגה מכיון דאי"ז ענינו — מותר ללומדו בת"ב, [וכמבואר בפמ"ג בא"א או"ח ס"נ סק"א (ועי"ש בלבושי שרד) דמשו"ה מותר לומר איזהו מקומן בת"ב — כיון שאי"ז נחשב לימוד, הגם דלכאו' ענינו דאיזהו מקומן הוא בלימוד דוקא — עיי"ש בס"נ ס"א בשו"ע. ובשו"ע אדה"ז ס"ב, כ' דצ' להבין וכו', מ"מ אי"ז נחשב לימוד וראה לקמן אות י', יג, הביאור באו"א קצת]. משא"כ ברמב"ם דנק' לימוד התורה שאסור בת"ב (וראה בזה בהערה 12 בפרטיות).

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 395 הודפס ע"י אוצר החכמה

הענין דקיום מצות ת״ת דכל התורה כולה והמצוה דידיעת התורה ובהבנה והשגה, או שאר הטעמים שבזה כנ״ל אות ו׳ (כולל ג״כ הענין שחייב כאו״א ללמוד כל חלקי התורה לפי הבנתו והשגתו גם אם לע״ע הבנתו והשגתו היא באופן דלא ידע מאי קאמר כפשוטו), ובפשטות — מריבוי השיחות משמע דעיקר ענינה — הענין דקיום מצות ת״ת דכל התורה כולה, וראה בלקו״ש כ׳ — כ״ד טבת ש.ז (בארוכה ושם) ס״ט ״.. בההצעה ע״ד לימוד שיעור קבוע בספר משנה תורה להרמב״ם בכל יום ... שתוכן לימוד ספר זה, הוא לימוד תורה שבעל פה **כולה**״ (ומבואר שם, דמעלה זו ישנה גם לאדה״ז וכו׳ עיי״ש). ומשמע שם — **דהתוכן** (והעיקר) דלימוד ספר הרמב״ם הוא לימוד תושבע״פ כולה וכו׳ (ובהמשך שם דישנם עוד כו״כ מעלות בהענין דאחדות ישראל בלימוד אחד, ובזה גופא בדברי הלכה וכו׳)].

— ו —

ח) ולפי״ז י״ל, דאה״נ דמצד מצות ת״ת לחוד אינו מקיים הענין דשיעור תניא כ״א כשיש לו ״הבנה והשגה כדרוש״[2]. אבל מכיון **דבעיקר** ה״ה נוגעים לחיי נפשו (לא רק מצות ת״ת) לכן מקיימו גם בלא ידע מאי קאמר. (וכמו שמקיים הענין דשיעור חומש גם בלא ידע מאי קאמר (כי שם אפי׳ מצד מצות ת״ת אצ״ל בידע מאי קאמר) ה״נ בשיעור התניא. אבל מובן — דביחד עם זה מי שביכולתו להבין וכו׳ צ׳ שיהי׳ לו הבנה והשגה מצד הענין דמצות ת״ת שהיא גם פרט בגדר דשיעורי חת״ת.

ט) ויש לדייק כנ״ל (נוסף על הדיוקים הנ״ל (באות ז׳)) ממש״כ בהע׳ 65 שם, (עמש״כ בפנים די״ל דכ״ה (שא״צ בידע מאי קאמר) גם בנוגע לשיעור התניא) וזל״ק: ראה ס׳ השיחות תש״ה ע׳ 97: דער שיעור לימוד התניא וואס דארף זיין בכל יום ויום, רעדט זיך ניט וועגען די הבנה אין דעם עמוד, נאר פשוט זאגען אין לערנען די אותיות פון שיעור תניא [תרגום מהנ״ל ללה״ק: השיעור לימוד התניא שצ״ל בכל יום ויום — לא מדובר אודות הבנה בהלימוד רק — פשוט — לומר וללמוד האותיות של שיעור התניא] עכל״ק.

ולכאו׳ צ״ב, דמשם יש להוכיח ההיפך: א׳ ממש״כ ״דער שיעור לימוד תניא״, דלכאו׳ מכאן — הרי״ז **ברור** דענינו לימוד ולא אמירה לחוד כחומש ותהילים וכו׳. ובהמשך לשונו ג״כ: ״רעדט זיך ניט וועגען הבנה אין דעם **לימוד**״ דמכ״ז מוכח בפשטות דענינה לימוד ולא אמירה (ורק שזה גופא צ״ב, דאם אין צורך בהבנת הלימוד — במה נחשב הוא ללימוד, ולפימשי״ת (באות י) יובן).

---

2) ולהעיר מהדיוק דל׳ כ״ק אד״ש — ״כדרוש״, דלכאו׳ מכיון דר״ל דא״צ בהבנה והשגה בכלל לא הול״ל ״כדרוש״, וי״ל דבא לרמז כנ״ל, דמצד הענין דת״ת שישנה בחת״ת ג״כ, צ׳ — לא רק הבנה והשגה סתם אלא — הבנה והשגה **כדרוש**. ומכיון דגם למסקנא — ישנה להענין דמצות ת״ת בתור פרט בגדרו דשיעור חת״ת, לכן מוסיף ״כדרוש״ לומר דמצד זה צ״ל באמת הבנה והשגה מעלייתא. וק״ל.

ב' ממש"כ כפל הלשון: "נאר פשוט זאגען און לערנען די אותיות" וכו' ז.א. דנוסף על אמירת האותיות דשיעור תניא צריך גם לימודם (דאל"כ הול"ל "זאגן די אותיות" לחוד, וק"ל).

ג' ויתירה מזו, דבהמשך דבריו שם מיד אח"ז, שלא הובא בהערה דשיחת כ"ק אד"ש כותב: (תרגום ממש"כ שם): מידי יום ביומו, על הלומד להוציא כמה מלים מהשיעור היומי אשר אתם הוא יעביר את היום, והדברים אמורים הן לבעל עסק והן ליושב אהל, עכת"ד שם. ולכאו' — מכאן ברור דענינה לימוד בעיון (ועכ"פ בהבנה — אם לא בהעמקה), דאל"כ אין שייך "שיוציא כמה מלים ויעביר אתם את היום", כמובן (ולהעין ממה שכותב שם דכ"ה גם בנוגע לבעל עסק), וצ"ב — ההוכחה מסה"ש תש"ה?

— ז —

י) ויובן כ"ז, בהקדים מה שמצינו בריבוי מקומות (ראה לקו"ש חי"ד עמ' 211 ועוד). דבנוגע לשיעור תהלים כתוב שתקנת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היא "אמירת שיעור תהלים" משא"כ בנוגע לשיעור חומש ותניא כתוב "לימוד פרשה חומש" "ולימוד שיעור תניא", ולכאו' להנ"ל הול"ל בשלשתם "אמירת" וכיו"ב (ודוחק לומר דלא דק, ובפרט עפ"י הידוע גודל הדיוק לשונות רבותינו נשיאינו, נוסף על הדיוק בתורה בכלל. וגם דוחק לומר דחומש ותניא שייכים גם ללימוד — א"כ אי"ז מגדר התקנה, דהרי מדובר בנוגע להתקנה דחת"ת, וכנ"ל א"ל דלא דק כמובן).

וי"ל — דלהנ"ל יובן, דעיקר ענינם דשיעורי חת"ת ה"ה מצד חיי נפשו (וכל' כ"ק אד"ש דבעיקר ה"ה נוגעים לחיי נפשו) ונוסף לזה — יש בו גם משום מצות ת"ת (היינו בתור פרט מגדרו דשיעורי חת"ת) ולכן באם אין לו הבנה והשגה בשיעור תניא, ג"כ מקיים התקנה דתניא (כד' כ"ק אד"ש בשיחת ש"פ מטו"מ הנ"ל דמקיימו גם דלא ידע מאי קאמר) אבל מכיון שיש בו גם משום מצות ת"ת (בתור פרט מגדר שיעור תניא), לכן עדיף ללומדו בהבנה והשגה[3]. וז"כ כ"ק אד"ש בכותבו בכ"מ "לימוד שיעור תניא" וכיו"ב, מכיון דיש בו גם הענין דלימוד מצד הדין דמצות ת"ת שצ"ל הבנה והשגה, וג"ז — הוא פרט בהתקנה דלימוד חת"ת, [ועד"ז מובן גם בנוגע השיעור דחומש — דהגם דמצד "חיי נפשו" א"צ בהבנה והשגה, ואפי' מצד מצות ת"ת — הרי בתושב"כ מקיימה גם בלא ידע מאי קאמר, מ"מ — הרי ישנה שלימות נוספת בקיום מצות ת"ת ע"י הבנה והשגה כמובן (כנ"ל אות ה') ולכן תקנת שיעור חומש היא גם בלימוד (וראה בזה לקמן

3) ויתירה מזו — בעיון ובהעמקה — הבנה והשגה כדרוש, וביחד ע"ז — ל"ח דמצד ההתחייבות בשיעור קבוע מראש יהי' לימוד שטחי, וכנ"ל משיחת כ"ק אד"ש בדבר לימוד הרמב"ם דאין חשש בזה (מכיון דעדיף המע' דשיעור יומי מהמע' דלימוד בהעמקה, או דל"ח לזה — כנ"ל).

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

אות י"א בסופו). וראה לקמן אות י"ד בארוכה בנוגע לפי' רש"י שבשיעור חומש היומי.

נוסף לכ"ז י"ל, דהכוונה בכמה מקומות במש"כ "לימוד פרשה חומש" וכיו"ב הוא דמכיון דמצות ת"ת מתקיימת בתושב"כ גם בלי הבנה והשגה, ממילא הרי"ז נק' לימוד על אף שאין בו הבנה[4], ובל' כ"ק אד"ש בלקו"ש ר"ח שבט ש.ז. "שהקריאה בתושב"כ (אע"פ שאינו מבין) נחשבת לימוד התורה" — ז.א. נוסף למש"כ בהל' ת"ת לאדה"ז (פ"ב סי"ב) דמקיים מצות ולמדתם אותם, הרי נחשב לימוד התורה (וכ"ה בפשטות, ד"ולמדתם אותם" — היינו שנק' לימוד).

משא"כ בתהלים (שלכאו' גם היא מתושב"כ בנוגע לזה שא"צ בהבנה, מ"מ—) לכמה דיעות אין בו גדר ת"ת כלל[5]. וידוע השקו"ט בד' המדרש דמעלה אני על אמירת תהלים וכו' כאילו עוסק בנגעים ואוהלות, (ובאג"ק אד"ש ח"ה ע' רט "ידוע בקשת דוד המלך שיחשב אמירת תהלים כעוסק בנגעים ואהלות, ובמילא נכלל בזה הן ענין של

---

4) וצע"ק, דלכאו' מכיון דמותר לאומרו (וללומדו) בת"ב (ליקו"ש ח"ט ע' 254) ע"כ דאי"ז נחשב ללימוד, ועי' בפמ"ג בא"א (או"ח ס"נ סק"א) בנוגע לאיזהו מקומן, דמותר לאומרו בבית האבל, וכמו שמותר לאומרו בת"ב — כיון שאינו נחשב ללימוד, וכ"כ שם בלבושי שרד בכוונת המג"א.

אמנם — בשו"ע אדה"ז ס"נ ס"ג כ' בזה"ל: יש מקומות שא"א איזהו מקומן בבית האבל מפני שאסור בת"ת, ואין זה נכון שכל שהוא סדר היום אי"ב משום ת"ת לאבל כמשי"ת בסי' תקנ"ד, עכל"ק, ודייק בלשונו הק' לכתוב "אי"ב משום ת"ת לאבל", וי"ל דלימוד נק', אבל אי"ב האיסור דת"ת לאבל מכיון שהוא סדר היום (וכ"מ במחה"ש שם ג"כ), וא"כ — בנידו"ד ג"כ — הגם שמותר לאומרו בת"ב, אבל לימוד נק' דמקיים בו מצות ולמדתם אותם, רק "אין בו משום ת"ת לאבל" (ודלא כהפמ"ג ולבושי שרד הנ"ל).

ובזה יתורץ מה שצ"ע לכאו' (וראה לעיל הערה 1) בההיתר לומר איזהו מקומן בת"ב מכיון שאי"ז נחשב לימוד, דלכאו' ענינו דאיזהו מקומן הוא בלימוד דוקא — עי"ש בס"נ ס"א בשו"ע (ודאדה"ז) — שתיקנוה כדי שיזכה האדם ללמוד כל יום מקרא משנה ותלמוד וכו', ובשו"ע אדה"ז שם ס"ב (ממג"א שם) — דצ' להבין וכו' ואל"ה אינו עולה לו ללימוד משנה ותלמוד (דבאינו מבין — אינו נחשב ללימוד).

אבל להנ"ל בדעת אדה"ז יתורץ, כי לימוד נק', ורק "אי"ב משום ת"ת לאבל" מכיון שזה סדר היום, והרי"ז ע"ד דברים הרעים שבירמיהו וכיו"ב — שמותר לאומרם בת"ב (—שו"ע סתקנ"ד ס"ג) מכיון דאי"ז בגדר "משמחי לב" (וי"ל — דמכיון שזה סדר היום וקבוע לאומרו אי"ז מעורר שמחה וכיו"ב, וכמבואר בדא"ח בנוגע לתענוג, דתענוג תמידי אינו תענוג. וע"ד הבי' לאידך גיסא בהא דטופס ברכה אי"ב משום בקשת צרכיו בשבת — מכיון דאי"ז מעורר צער וכיו"ב, כי זה טופס ברכה ורגיל לאומרו וראה בזה לקמן אות יג ובהערה 12 — מה שיש לדון בזה בכלל, ובנוגע לשיעור חת"ת בפרט — אם יש לומר בו ההסברה הנ"ל דסדר היום, ובהסיבת הדבר שא"א כן בנוגע ללימוד הרמב"ם — עי"ש).

5) וראה בליקו"ש כ-כד טבת ש.ז. בנוגע לנ"ך בכלל, דהגם שחיוב הלימוד דתושב"כ כוללת גם נ"ך (כמ"ש בהל' ת"ת לאדה"ז קפ"א ס"ד. ושם ס"א לענין הלימוד עם תינוקות וראה פ"ב סוס"ט), אבל זהו ע"ד חיוב לימוד ההגדות שאינה בגדר המצוה דידיעת התורה, ומביא שם מפ"א ס"ו ד"לא נהגו עכשיו ללמד להתינוק כל התנ"ך כבימיהם רק תורה לבדה", ומביא מקו"א שם סק"א, ושם תתכו, א בביאור דעת רש"י: דנביאים וכתובים ניתנו אח"כ ולא עלייהו קאי קרא דולמדתם כו'.

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

תפלה (עיין ברכות ד, ע"ב) והן ענין של תורה" ומשמע קצת דדינו כתורה ג"כ. וי"ל דאי"ז הענין דלימוד התורה מצד מצות ת"ת, כ"א הענין דתורה מצ"ע, ודוחק) ועד"ז בנוגע לאמירת תהלים בלילה, דלכו"כ אין בו האסור (עפ"י כתהאריז"ל) לומר מקרא בלילה (ראה בהנסמן בס' בצל החכמה ע' 219, ובס' שמירת הגוף והנפש סימן פ"ד אבל אינו מנהג חב"ד וראה לקמן הערה 14.

כי גדרו דתהלים אינו הענין דלימוד כ"א בקשה ותחינה — שירות ותשבחות (ובזה מתורץ השאלה בנוגע לאמירת תהלים בלילה ע"י דוד המלך ע"ה) ועיג"כ במג"א (סתקנ"ד סק"ו) בנוגע לתהלים בת"ב — ד"במדינה זו נוהגים לאמרם במנחה אע"ג דאסור בת"ת כל היום צ"ל דס"ל כיון שאמרם דרך בקשה שרי לאומרם במנחה", וכ"ה מנהג חב"ד[6].

ולכן בדיוק והדגשה — גבי תהלים מובא הלשון בכ"מ "אמירת תהלים" וק"ל (וראה גם לקו"ש חכ"ו עמ' 400 מכתב כ"ק אד"ש, וזל"ק: ספר תהלים הוא בדוגמת התורה ... והחילוק ביניהם יש להבין ממרז"ל (ברכות ג, ב) ר"א אומר עד חצות לילה הי' עוסק בד"ת, מכאן ואלך בשירות ותשבחות, עכל"ק ועיי"ש הלאה. וכמבואר דחלוקים, דתורה בכלל — ענינה ד"ת משא"כ תהלים ענינה, שירות ותשבחות וכו', היינו דיש הבדל בין בחי' תורה לתהלים כדמשמע שם)[7].

---

6) והנה בליקו"ש ויגש ש.ז. (בס"ה) בנוגע להסגולה דלמוד התורה בדרך — כ' דאם נאמר הבי' דזכות מעשה המצוה דת"ת גדולה — שמגינה על האדם "מפסיק לימוד התורה למיגרס, ואפילו קריאת פסוקים לחוד, כלשון הרמב"ם ... (הל' ע"ז פי"א הי"ב) "שקרא פסוקין ומזמור מתהלים", שהרי מקיים מצות ת"ת" (משא"כ — באם הסגולה הוא מצד זה שהתורה מתאחדת עם העוסק בתורה וכו' אי"ז כ"א בלימוד לעיון).

ומשמע להדיא, דישנה לקיום המצוה דת"ת ע"י אמירת פסוקי תהלים לחוד (ועד כדי כך — שזכותו גדולה להגן עליו בדרך) [ועיג"כ שם ס"ו ד"מקרא מגילה הוא ג"כ ת"ת, קריאת פסוקים של תורה", ובהערה 45 שם: דגם באינו מבין מקיים מצות ת"ת מכיון שזה תושב"כ].

ואוי"ל דמיירי בקוראו באופן דלימוד וכו', וע"ד לימוד למיגרס שהובא שם, דאז הרי"ז מקיים מצות ת"ת, משא"כ באמירת תהלים ע"ד הרגיל באופן דבקשות ותחנונים, י"ל דאי"ז לימוד התורה כלל, כ"א "אמירה" גרידתא.

ולהעיר משו"ע או"ח (ודאדה"ז) סמ"ו ס"ט (ס"ח) שאע"פ שאומרים פסוקים הרבה קודם ברכה"ת אין לחוש לזה, הואיל ואומרים אותם דרך תחנונים ולא דרך לימוד וקריאה בתורה, (וי"ח ע"ז) וכנ"ל בפנים בנוגע לת"ב דנוהגים לומר תהלים במנחה כיון שהוא דרך בקשה. והתקנה דחת"ת אינה הענין דקריאה לשם לימוד דתהלים וכו' כמובן.

7) ולהעיר דמכיון דהתקנה דתהלים לכאו' ענינה בקשות ותחנונים — שירות ותשבחות וכו', וכ"מ מכו"כ שיחות ומכתבים דרבותינו נשיאנו (וראה בקובץ מכתבים על אמירת תהלים שבסוף תהלים אהל יוסף יצחק, ובכ"מ) א"כ כדאי ועדיף להבינו וכו', וכמו שצ' לדעת פירוש המילות בתפילה, ותפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, ולאידך גיסא מובן דגם באם אינו מבינו וכו' יוצא יד"ח הענין דאמירת תהלים, ובמכ"ש מזה שבתפלה אפי' באם מושללת מהכוונה הכללית דעומד לפני ה' אינה תפלה בטילה (עי'

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

— ח —

יא) ועפי"ז יובנו הדיוקים הנ"ל (באות ט') ממש"כ בסה"ש תש"ה, דבאמת צ' גם הבנה השגה בשיעור חת"ת, ומשו"ה כ' "דער שיעור לימוד תניא" וכו' אבל אי"ז עיקר ענינה, דעיקר ענינה אינה הבנה. וזמש"כ "רעדט זיך ניט וועגען הבנה אין דעם לימוד", ועד"ז — "זאגען און לערנען" ז.א. דבאם לא שייך אצלו "לערנען" (לימוד) — שיהי' לכה"פ "זאגען" (אמירה), וזה"כ במש"כ שצ' להוציא שתי רעיונות וכו' בתור פרט נוסף ולא מצד עיקר ענינו דהחת"ת.

אבל כ"ז דוחק הוא בלשון קדשו, וטפי מסתברא למימר בכוונת קדשו דא"צ בהבנה מעמיקה בהלימוד כ"א "זאגען און לערנען" ז.א. לימוד למיגרס (ותוך כדי כך — להוציא ב' רעיונות להעביר אתם את היום וכו') ולהעיר — מד' כ"ק אד"ש בהשיחה דלימוד הרמב"ם שאין חוששים ללימוד שטחי וכו'. ולהעיר ג"כ ממכתב כ"ק אד"ש (באג"ק ח"ה ע' קכ"ה) וזל"ק: ילמד למיגרס את השיעור כפי שנחלק התניא בהיום יום, עכל"ק — ומשמע כנ"ל דענינה לימוד למיגרס.

אמנם אי"ז נ' וכמש"כ בהשיחה הנ"ל דבין המצרים וכו' דא"צ בהבנה כלל, ואשר על כך — הביא ממש"כ בסה"ש תש"ה הנ"ל דאין הכוונה על ההבנה שבלימוד כ"א על אמירת האותיות ועכצ"ל כנ"ל, דעיקר ענינה "זאגען די אותיות", ונוסף לזה — ישנו גם הענין ד"לערנען די אותיות" (ומקדים "זאגען" ל"לערנען" ודו"ק) ומשו"ה צ"ל לימוד (גם) בהבנה — אבל ביחד עם זה אין חשש אם יהי' לימוד שטחי ולמיגרס כי[8] ההבנה המעמיקה וכו' אינה גדר ופרט בשיעורי חת"ת כ"א שלימות בפנ"ע במצות ת"ת.

וז"כ כ"ק אד"ש בהשיחה דלימוד הרמב"ם דאין חשש בלימודו השטחי, ועד"ז — במש"כ באג"ק — ל"מיגרס", וק"ל [אבל צע"ק, דלכאו' למה כתב "לימוד פרשה חומש" דלכאו' השלימות הנוספת בתושב"כ ע"י הבנה (כמשנ"ת באות י') אינה גדר דשיעור חת"ת, וא"ל דז"א והוי פרט בשיעור חת"ת, דצע"ג לפי"ז מה החילוק בין חומש לתניא (בהשיחה הלימוד הרמב"ם) ואוי"ל כמשנת"ל (אות י') שבתושב"כ הרי"ז נק' לימוד גם בלי הבנה מכיון דמקיים מצות ת"ת].

בליקו"ש חי"ד ע' 223, ושם — מתניא פל"ח). והגם דר"ח הלוי כ' כך בחידושיו לרמב"ם הל' תפלה פ"ד (וכ"כ בליקו"ש ח"ט ע' 281, ועייג"כ בליקוטי ביאורים על התניא ח"ב ע' מג. ועוד) דבלעדה — התפלה בטלה, מ"מ אין לעשות כן למעשה (ליקו"ש חי"ד ע' 223 הנ"ל), עאכו"כ — בנוגע להכוונה דפירוש המילות, שגם לר"ח הלוי שלילתה אינה מבטלת התפלה (עי"ש בחי' ר"ח הלוי עהרמב"ם), ועאכו"כ בנוגע לתהלים שאינה תפילה ממש כ"א תחנונים וכיו"ב (והרי תפלה ותחנונים חלוקים בגדריהם בכו"כ פרטים (וראה בריש תהלים אהל יוסף יצחק מעבר לשער — הועתק בספר המנהגים ע' 17 בנוגע ללמנצח גו' יענך בימים שא"א בהם תחנון, שא"א אותו בתור סדר התפלה כ"א בסדר תחנונים, וכהנה רבות)).

8) ולהעיר מסה"מ תש"ט ע' 91 ד "ספר התניא הוא עמוק ביותר ותופסים רק את השטחיות בלבד".

הדפסה בריולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן המחברת

יב) וזהו התיווך דהשיחות בנוגע ללימוד התניא — כי עיקר ענינה הוא "חיי נפשו" ומשו"ה — גם מי שלא ידע מאי קאמר מקיים התקנה דחת"ת אבל ביחד עם זה ישנו פרט נוסף בגדרי חת"ת שמשו"ז מי שביכולתו להבין וכו' — ללמדו בהבנה והשגה (שטחית — עכ"פ).

אבל כ"ז בנוגע לשיעור תניא, משא"כ בנוגע לשיעור רמב"ם י"ל דמעיקרא ענינו הוא בהבנה והשגה דוקא, ואל"ה אינו מקיים כללות ענינו דשיעור הרמב"ם — שהוא לכאו' בעיקר מצד המע' דלימוד וידיעת ההלכות דכל תושבע"פ כולה (וראה לעיל אות ז' בסופו ואות ד').

ובזה א"ש מש"כ בהשיחה דלימוד הרמב"ם, דמשיעור חומש היומי א"א להוכיח של"ח ללימוד שטחי מכיון דמקיימים תקנת חת"ת בנוגע לחומש גם בלא ידע מאי קאמר, משא"כ בשיעור תניא דתקנתה היא באופן של לימוד דוקא, ובכ"ז לא חיישינן שילמוד בשטחיות, ע"כ דלא חששו לזה (אם כי בעיקר — אין ענינה דחת"ת לימוד אבל יש בה גם הפרט בתור תקנה דחת"ת — להבין וכו').

ואין לדחות (כנ"ל ס"ה) דאינו דומה לרמב"ם מכיון שבתניא י"ל דאין חשש בלימודו השטחי כי בלא"ה יש בו העניין דחיי נפשו, משא"כ ברמב"ם — שענינה לימוד וידיעת התורה י"ל דעדיף שיהי' הבנה כדרוש — דז"א, דבתניא לא סגי לן בהענין דחיי נפשו לחוד, כי א' הפרטים בהתקנה דתניא היא הבנה והשגה וכו', וא"כ יש ללמוד מכאן לרמב"ם (שבה כל ענינה הבנה והשגה) דל"ח ללימוד שטחי.

אבל לאידך גיסא מובן בפשטות דמצד אינך טעמי בלימוד הרמב"ם — אחדות ישראל וכיו"ב, יש לו ללמוד שיעור הרמב"ם[9] גם באם אינו מבינו כלל ולא ידע מאי קאמר, על אף שאין בו קיום עיקר עניין השיעור רמב"ם. ולא גרע ממש"כ בהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ג, דאפי' בתושבע"פ — גם כשאינו מבין ואינו נחשב לימוד כלל, מ"מ — "יש לו לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעת"ל יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעוה"ז ולא השיגה מקוצר דעתו" וא"כ — עי"ז יהי' לו המע' דלימוד כל התורה כולה לעת"ל. (ועד"ז — מצד ההתקשרות לנשיא הדור שליט"א מחולל התקנה וכו' — וכמבואר בכ"מ, וראה ג"כ אג"ק אד"ש ח"ג ע' רמ"ג (ובכ"מ). בההתקשרות הנפעלת ע"י לימוד שיעורי חת"ת וקיום התקנות דכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע)[10].

---

9) ויל"ע — דלכאו' ההדגשה היא על אחדות ישראל ע"י לימוד התורה דוקא, ולא סתם אחדות ישראל, ומכיון דאינו יוצא יד"ח בלי הבנה אי"ז לימוד התורה, וראה לעיל אות ו.

10) ויל"ע בנוגע ללימוד הרמב"ם, וההתקשרות לכ"ק אד"ש שעי"ז — אם גם באינו מבין וכו', דלכאו' י"ל דאי"ז בכלל קיום התקנה שהיא בעיקר בהבנה והשגה דייקא, ו"אינו נחשב לימוד כלל" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ג), אבל נ' דז"א וכפשוט.

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 401 הודפס ע"י אוצר החכמה

— ט —

יג) והיוצא מכ"ז (לע"ע): דשיעור חומש א"צ בהבנה כלל מצד התקנה דשיעור חת"ת (וראה לקמן באות יד בענין פרש"י) הגם שישנה מע' בהבנה והשגה אבל לכאו' אי"ז פרט בהתקנה דשיעורי חת"ת (וראה לעיל אות י"א בסופו דצע"ק בזה, וי"ל דהוא עכ"פ — פרט בגדר דשיעורי חת"ת. ולפי"ז דומה שיעור חומש לתניא[11], שבעיקר אין ענינה הבנה אבל ישנה גם מע' דהבנה בתור פרט נוסף בהתקנה, אמנם נת"ל שז"א, וכדמשמע מהשיחה דלימוד הרמב"ם דחלוקים בענינם וע"כ כנ"ל דאי"ז פרט בתקנת חת"ת).

ובשיעור תהלים, מלכתחילה אין ענינה כ"א אמירה לחוד וכדמשמע בכ"מ, וא"צ בהבנה כלל וכלל (וראה לעיל אות י' בהע' 7 — דמ"מ מצד הענין דידיעת פירוש המילות בתפלה כדאי שיהי' בהבנה וכו', ותפלה בלא כוונה כגוף בלי נשמה, אבל לאידך גיסא יוצא יד"ח גם בלי כוונה ועאכו"כ בתהלים דהוא תחנונים לחוד)..

ובשיעור תניא עיקר ענינה הרי"ז מצד עצם חיי נפשו, אבל ישנה גם הפרט דקיום מצות ת"ת, ומה"ט — מי שביכולתו להבין וכו' צ' ללומדו בהבנה[12] אבל מקיימה גם בלא ידע מאי קאמר. וישנה מע' נוספת ע"י הבנה מעמיקה וכו' אבל אי"ז מצד התקנה

---

11) ולהעיר מהדמיון בכ"מ ביניהם, דתניא הוא תושב"כ דדא"ח וכו', ובכ"מ מדמין ביניהם — גם בנוגע לזה שבתושב"כ עיקר ענינה הוא הדיוק באותיותיה ולא ההבנה השכלית שבענין (ראה ליקו"ש ח"כ ע' 184-182). ובכ"מ — גם בנוגע לזה שא"א להבין מאומה בתניא, וכמו שאין לנו הבנה בחומש וכו' (וכ"ה ברשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע בס' קיצורים והערות לתניא ע' קכו) וראה בהמצויין בס' תפארת התניא ע' 43 והלאה.

12) ובכ"ז מותר לאומרו בת"ב, והבי' בזה — ראה לעיל הערה 1 מכיון דאי"ז (עיקר) ענינו להיות בהבנה ויתירה מזו — נת"ל בהערה 4 לדעת אדה"ז, דבדבר שהוא סדר היום אף שדינו כלימוד — מ"מ "אי"ז משום ת"ת לאבל", ועד"ז בת"ב.

אמנם צע"ק, דלכאו' — הבי' בזה שסדר היום מותר לאומרו בת"ב, הגם שנק' לימוד — נת"ל (באות י) כי אי"ז מעורר שמחה וכו'. ולפי"ז צ"ב [דנוסף ע"י הקושי בהסברה זו כשלעצמה, דלפי"ז אמאי משמיטים (בתפלת שחרית) שיר של יום ואין כאלקינו וכיו"ב, ודוחק לומר דאי"ז סדר היום ממש כמו איזהו מקומן וכו', אם כי כן מבואר במג"א (סתקנ"ט סק"ז) בנוגע לפיטום הקטורת וסדר הקרבנות "דלא מיקרי סדר היום כיון שאין כל אדם אומר אותו", אבל לכאו' אי"ז מתאים לבי' הנ"ל, דהרי מכיון דהוא אומר אותו אי"ז גורם לו ל"משמחי לב" כיון דרגיל בזה כנ"ל, ודוחק (קצת) לומר דלא פלוג רבנן, ואכ"מ. ונוסף ע"ז צ"ב] בנוגע לחת"ת, דהרי מכיון דכל יום ה"ה אומר פרשה אחרת לענין אחר אי"ז ענין תמידי שגורע מהשמחה וכו'.

וראה — יתירה מזו — בשע"ת (סתקנ"ד סק"ד) בשם הברכי יוסף, דללמוד סדר המעמדות — אף שלומד יום ביום — אסור לאומרו גם במנחה, (ושם הרי"ז "תמידים כסדרם" — אותו ענין מידי שבוע בשבתו), וצ"ע אמאי עדיף שיעור חת"ת שאומרו במנחה (ספר המנהגים ע' 47), מסדר המעמדות למי שרגיל לאומרן, והגם שי"ל דהאיסור דסדר המעמדות הוא מטעם "שאין כל אדם אומר אותו" (כלשון המג"א הנ"ל) — הנה נוסף ע"ז דאולי י"ל כן גם בנוגע לחת"ת (וצ"ע בזה) — עוד זאת: דלכאו' להבי'

דשיעור חת"ת שענינה הוא "למיגרס" לחוד כ"א בתור השלימות דקיום מצות ת"ת (כנ"ל אות י"א)..

ובשיעור רמב"ם, עיקר ענינה (לכאו') היא הבנה והשגה דייקא (ועדיף באם יהי' בלימוד מעמיק).[13] ולאידך גיסא מובן דגם בשלא ידע מאי קאמר יש לו ללמוד שיעור הרמב"ם מצד שאר הטעמים שישנם בלימוד הרמב"ם (ככל אות יב) וק"ל.

— יוד —

יד) ומה שעצ"ע בכ"ז — דלכאו' משיחות כ"ק אד"ש הנ"ל (הן בהשיחה דלימוד הרמב"ם והן בהשיחה דבין המצרים) משמע דהתקנה דשיעור חומש היומי מקיים גם בלא ידע מאי קאמר (וכל השקו"ט היא רק בנוגע לשיעור תניא — שדעת הטועים

הנ"ל בההיתר דסדר היום מטעם דאי"ז מעורר שמחה, לכאו' צ"ל כן גם בדבר "שאין כל אדם אומר אותו" (וכנ"ל בנוגע לפיטום הקטורת וסדר הקרבנות).

וצ"ל בההיתר דסדר היום באו"א — דהרי"ז חלק מסדר התפלה וכיו"ב, ז.א. דהגם דיש בו הענין דת"ת, ועד כדי כך — שזהו עיקר ענינו (באיזהו מקומן שענינו הוא מחמת קיום מצות ת"ת שליש במקרא וכו', שלכן כשאינו מבין אינו עולה לו וכו' — כנ"ל באות י) — מ"מ מכיון שנכנס בתור "סדר היום" התירו לו, כיון שי"ב גם הענין דסדר היום, משא"כ בדבר שאין כל אדם אומר אותו אי"ז נכנס בגדר סדר היום, דהרי"ז הוכחה ע"ז שאינו סדר היום.

ולפי"ז צ"ל בנוגע לחת"ת, דהגם ש(אולי דינו כדבר ש)אין כל אדם אומר אותו, מ"מ מיקרי "סדר היום" — אף שי"ב הענין דת"ת, מ"מ יש בו גם הענין דסדר היום, (ועד) שעיקר ענינו הוא מצד "חיי נפשו", משא"כ ברמב"ם — דאין ענינו מצד "חיי נפשו" כ"א לקיים המצוה דידיעת התורה וכו' אי"ז נכנס בגדר סדר היום, ולכן לא התירו לאומרו וללומדו בת"ב (כמפורש בהמורה שיעור), ודוחק, ועצ"ע בכ"ז.

13) ולהעיר — ממש"כ כ"ק אד"ש בהחשש דלימוד השטחי, דע"י שמתבונן שלומד תורת ה' יגיע להמסקנא שאינו מתאים ללמוד תורת ה' בשטחיות. והנה בהמשך השיחה שם ס"ד — אי': דע"י לימוד ג' פרקים ליום יכול להיות חסרון בלימוד התורה לעיונא ובחיוב דלאפשה לה ולחדש וכו', דבלימוד ג"פ ליום קשה ללמוד כל ההלכות בעיון ופלפול וכיו"ב, עד שיכול להיות שיהי' לימוד שטחי (וכנ"ל), ולכן כדאי — שהשייכים ללימוד בהעמקה ילמדו (בהוספה לג"פ ליום) הלכה אחת, ועכ"פ פרט א' בשיעור היומי (ג"פ) בעיון ופלפול וכו' עכתד"ק.

ויש לדייק מזה, דהלימוד בהעמקה וכו' אינה גדרה דשיעורי רמב"ם, כ"א בתור דבר (וענין) נוסף, דאותם השייכים לזה דוקא כדאי שילמדו הלכה אחת וכו' בפלפול, ויל"ע בזה.

ומובן ג"כ, דיש לחלק בין לימוד שטחי ללימוד שאינו לעיונא, ז.א. דהגם דאין ענינה הכללית דשיעור רמב"ם — לימוד בעיון וכדמשמע מהמשך השיחה כנ"ל, מ"מ נ' דצ"ל לימוד שלא בשטחיות, דלימוד שטחי הוא חסרון נוסף שאינו מתאים בכלל ללימוד תורת ה' וכנ"ל.

[ולהעיר מהנת"ל (אות ב) בכוונת כ"ק אד"ש דאין חשש בלימודו השטחי (כדמוכח משיעורי תניא) — דיל"פ בב' אופנים: אי כוונתו דכדאי אפי' לימוד שטחי, וכ"מ מהמשך השיחה במש"כ דשייך (ע"י לימוד ג"פ ליום) שיהי' חסרון בהעמקה ועד ללימוד שטחי (ומוסיף: "וכנ"ל", ולכן כדאי ללמוד הלכה אחת

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 403 הודפס ע"י אוצר החכמה

(ששוללם כ"ק אד"ש) דשונה לימוד התניא מלימוד החומש, כיון דחומש היא מתושב"כ דמקיימה גם בלא ידע מאי קאמר). וצ"ב — דלכאו' התקנה דשיעור חומש היא לימוד פרשה עם פרש"י (כמפורש בכל המקומות), ופירש"י — היא בתושבע"פ שצ"ל בהבנה והשגה?

ולפי"ז צ"ב ג"כ בהשיחה דלימוד הרמב"ם, במש"כ דאין ראי' מלימוד שיעור חומש היומי בנוגע להחשש שיהי' בלימוד שטחי כי מקיימה גם באם לא ידע מאי קאמר, והרי יש להוכיח כן מפירש"י שהיא גם חלק מהתקנה דלימוד שיעור חומש היומי?

וי"ל בזה בדוחק, עפימ"ש בלקו"ת (ויקרא ה, ד — שה"ש ג, סע"ג) דלימוד מדרש רבה ושאר המדרשים הוא בכלל השליש במקרא (שישלש אדם שנותיו בהן — שליש במקרא, שליש במשנה, ושליש בתלמוד) לפי שהם מדרשי מקראות (ועי"ש, מגמ' ופירש"י ברכות יא, ב — דמדרש הוא קרוב למקרא, וכן מביא מנדרים ל"ו סע"ד — עיי"ש). ובתוך עם מש"כ בהלכות ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"א דמדרש תורה כגון ספרא וספרי וכה"ג הן בכלל שליש שבמשנה — דספרא וספרי וכו' הן הלכות וגופי התורה וכמו המשנה ממש, משא"כ בלימוד מדר"ר ושאר מדרשים וכו' דאין ענינם הלכות וכיו"ב כ"א מוסר ה' ואגדות שעל המקרא, עייש"ה (ובליקו"ש י"ט כסליו תשמ"ח הערה 42 כ' דכן הוא גם בנוגע לפירושי המקראות שבס' קבלה ופנימיות התורה דדינם כשליש מקרא).

ולפי"ז י"ל, דכ"ה גם בנוגע לפירש"י שדינו כמקרא מכיון שאין ענינו הלכות וכו' כמו ספרי וספרא (שהם כהמשנה ממש). וי"ל — דעד"ז הוא גם בנוגע לזה שבתושב"כ א"צ בהבנה והשגה, דפירש"י בכלל מקרא ותושב"כ הוא לענין זה — ועי' בשו"ע אדה"ז או"ח ס"נ (מ"א שם סק"ב) ס"ב בנוגע לקריאת פרשת התמיד פרק איזהו מקומן, ובריית דר' ישמעאל שתיקנוה "כדי שיזכה אדם ללמוד כל יום מקרא משנה ותלמוד" (שם ס"א) — ד"אין קריאת פ' זה ובריית זו (פ' איזהו מקומן ובריית דר"י) עולה ללימוד משנה ותלמוד אלא למי שמבין ... שאל"כ אינו נחשב ללימוד". ולא כתב כן בנוגע לפר' התמיד — מקרא, מכיון דתושב"כ נחשב ללימוד גם אם אינו מבין[14] ומשמע קצת, דהרי"ז שייך גם למש"כ דפ' התמיד ענינה (שליש ב)מקרא, משא"כ איזהו

בהעמקה), ומשמע מזה דאינו שולל לימוד השטחי, אלא דמוסיף דכדאי שהשייכים לזה ילמדו גם בהעמקה. או י"ל דכוונתו דאין חשש שעי"ז יהי' לימוד שטחי, דלא חיישינן להא, ולפי"ז צע"ק במש"כ בהמשך השיחה דשייך שיהי' לימוד שטחי (ומוסיף: "וכנ"ל") — דלכאו' הרי לא חיישינן לזה, אמנם ממש"כ דרק השייכים לזה דוקא ילמדו בהעמקה אין ראי', די"ל דהעמקה לחוד ולימוד בלתי שטחי לחוד כנ"ל. ומהמשך ד' כ"ק אד"ש דאינו מתאים ללמוד תורת ה' בשטחיות (נוסף — עמש"כ דאין חשש בלימודו השטחי כנ"ל), משמע דאין כוונתו דכדאי לימוד שטחי, כ"א דלא חיישינן להא, וכנ"ל באות ב').

14) ובפמ"ג בא"א ס"נ סק"ב — משמע קצת דכ"ה גם בנוגע לפ' התמיד, דכת"ש שאינו יוצא ידי חובת לימוד מקרא משנה ותלמוד אא"כ מבין, אבל בשו"ע אדה"ז מפורש שלא כדבריו.

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

מקומן ובריית‌א דר"י דענינה משנה ותלמוד — שהיא תושבע"פ, וכ"מ בליקו"ת (ה, א) שמקשר העניין דשליש במקרא וכו' עם מש"כ דבתושב"כ מקיים מצות ולמדתם אפי' שאינו מבין עיי"ש בארוכה.

ולפי"ז י"ל — דבפירש"י נמי שדינה כמקרא לגבי שליש במקרא, דהרי"ז כן גם בנוגע לזה דא"צ בהבנה וכו'. וצע"ק ממש"כ באחרונים בנוגע להאיסור עפ"י כתהאריז"ל וכו' ללמוד מקרא בלילה, דהיינו בלי פירש"י, אבל עם פרש"י הוי כתושבע"פ (ראה בהמצויין בס' שמירת הגוף והנפש ע' רעא) אבל י"ל בההיתיר ללמוד עם פירש"י, דאז אי"ז מקרא לחוד וכו'.

ולהעיר ממחלוקת האחרונים (נסמן שם סק"ז) — באם מפרש התיבה בלע"ז אם נכלל בהאיסור דלימוד מקרא, דאז הרי פשוט דאי"ז תושבע"פ (גם אם נאמר דרש"י הוי תושבע"פ, כי רק פרושי **הראשונים** וכו' הם מתושבע"פ) ובע"כ צ"ל בההיתר, כי אי"ז מקרא לחוד. ועד"ז עם פירש"י מכיון דמוסיף על למוד המקרא — פירש"י (אף שגם דינו כמקרא, מ"מ לגבי האיסור דלימוד מקרא בלילה) מותר [דאי"ז שייך להגדרים דתושב"כ בהא דאי"צ בהבנה, כי שאני האיסור דלימוד מקרא בלילה שאינה אלא על תושב"כ ממש. וכדמות ראי' מהא דמותר וכדאי ללמוד חכמת האמת וכיו"ב בלילה (ראה לקו"ש ט"ו באב תשמ"ט ס"ד ובהערות 37-39, וש"נ) אע"ג דמפורש בכ"מ דדינו כמקרא שא"צ בהבנה — ראה אג"ק חט"ו ע' שצ"א בנוגע לתניא — הובא לקמן אות ט"ו]*[14]. וראה לקמן באות י"ז (ועייג"כ באות י"ח) דדוחק הוא, וצ"ע וביורר בזה.

---

*14) וצ"ע במנהג חב"ד בהנ"ל, דהנה בספר המנהגים ע' 20 מובא הוראת כ"ק אד"ש ד"בלילה — א"א תהלים (ובכלל זה שיעור תהלים החדשי) אבל אומרים שיעורי חומש ותניא".

והנה בהאיסור דלימוד מקרא בלילה עפ"י האריז"ל, אי' בשו"ת חיים שאל (להחיד"א) ח"ב סכ"ה בשם המקובל הרש"ש ז"ל "שאולי אין תהלים בכלל אזהרת הרב", וכן הובא (וצויין) לעיל אות י מכו"כ, דאי"ב האיסור דלימוד מקרא, כי אין ענינו לימוד כ"א שירות ותשבחות, וא"כ צלה"ב הבי' בהוראת כ"ק אד"ש שלא לומר תהלים אבל אומרים חומש, דהא חומש חמירא מתהלים.

ואי"ל דמצד המע' וכו' דשיעורי חת"ת אומרים חומש, דהרי תהלים שא"א בלילה — "בכלל זה שיעור תהלים החדשי" כנ"ל (ובפשטות — וכ"ה בשיחה דבין המצרים הנ"ל — גם בתהלים יש בו הענין דחיי נפשו ככמקרא, ואין מקום לחלק). ולכאו' צ"ל, דמכיון דלומד עם פירש"י (דזהו תקנת שיעור חומש) אין דינו כמקרא, וכנ"ל מכמה אחרונים.

אמנם במכ' כ"ק אד"ש שבליקו"ש ח"ט (ע' 254) בנוגע למה שלא דחו שיעורי חת"ת לכתחילה למוצאי ת"ב — כת"ש, וזל"ק: ועוד להעיר: ידוע מש"כ בכתהאריז"ל שאין ללמוד מקרא בלילה, כן נזהרים באמירת תהלים בלילה עד חצות, עכל"ק.

ומדיוק לשונו הק' דכ"ק אד"ש יש ללמוד (לכאו') כו"כ פרטים, כדלקמן. א) דמש"כ בכתהאריז"ל שאין ללמוד מקרא ה"ה גם עם פירש"י ודלא כנ"ל, דהרי קאי התם אשיעור חומש שלומדים עם פירש"י, ובכ"ז כ' דמה"ט לא ידחה למוצאי ת"ב, ממש"כ בכתהאריז"ל שאין ללמוד מקרא בלילה. ב) דהאיסור דלימוד מקרא שבכתהאריז"ל אין נוהגים בו **בנוגע לפועל**, ולכן כ' "ידוע מש"כ בכתהאריז"ל וכו'", ולפנ"ז כ': "**ועוד להעיר**", היינו שאי"ז (עיקר) הטעם להנהגה בפועל שא"א שיעורי חת"ת במוצאי ת"ב,

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

טו) והנה ע"ד הנ"ל (בהדמיון דדין שילוש שנותיו שליש במקרא וכו' להא דתושב"כ א"צ בהבנה, ז"א דמה שנכלל בגדר שליש במקרא מקיים בו מצות ת"ת גם אם לא ידע מאי קאמר) מצאתי במכ' כ"ק אד"ש (באג"ק אד"ש חט"ו ע' שצא) אודות מי שאינו מבין תניא ש"כדאי להמציא לו התניא באידיש ... והשיעורים שאינם עדיין בהעתקה באידיש יאמר עכ"פ הענין אף שאינו מבינו לעת עתה שהרי פנימיות התורה בכמה ענינים שייכת לתורה שבכתב (עיין לקו"ת בהביאור לד"ה לא תשבית)" עכל"ק. והרי בלקו"ת הנ"ל מדובר בקשר להלימוד דשליש במקרא וכו' ומשמע מכאן דהרי"ז דומה ושייך גם להך דתושב"כ יוצא יד"ח גם אם אינו מבין.

משא"כ בנוגע לתהלים "נזהרים מאמירת תהלים" ז.א. שנוהגים כן בפועל, וכדאי' בספר המנהגים כנ"ל. וצ"ל שזהו הכוונה בהחילוק שבין חומש לתהלים בספר המנהגים, כי רק בתהלים "נזהרים" בנוגע לפועל, אבל צ"ע הבי' וההסברה כי לכאו' איפכא מסתברא כנ"ל. ג) שהאיסור דמקרא הוא במשך כל הלילה, משא"כ האיסור דתהלים אינה אלא עד חצות — כדמשמע במכ' הנ"ל, וכ"ה בד' כ"ק אד"ש בס' בצל החכמה (ע' 219) דלאחרי חצות לילה מותר לומר תהלים לכל הדעות, ומשמע דמקרא אסור במשך כל הלילה, וכן הובא שם בס' בצל החכמה משו"ת חיים שאל דההולכים אחרי מנהגי האר"י "אין קורין אפי' אחר חצות מקרא וזה פשוט". משא"כ בנוגע לתהלים כת"ש ד"נהגי לקרות בבתי כנסיות סמוך ליום תהלים" (ועי' בהנסמן בס' שמירת הגוף והנפש ע' רסט הע' ד' דנוהגין לומר תהלים אחר חצות, ושם — ע' רסז הע' א' דגם במקרא י"א דאחר חצות מותר, אבל מד' כו"כ מהאחרונים משמע דגם אחר חצות אסור, וכנ"ל מד' כ"ק אד"ש, ורק בתהלים הקילו אחר חצות, עי"ש).

ואחכ"ז צ"ע, דהרי מכיון דחומש חמירא מתהלים, ועד כדי כך — שי"א "שאולי אין תהלים בכלל אזהרת הרב", וכמודגש גם בזה — שתהלים מותר לומר אחר חצות לכל הדעות משא"כ מקרא, א"כ למה נוהגים (עפ"י הוראת כ"ק אד"ש) לומר שיעור חומש בלילה, ולא לומר שיעור תהלים (עכ"פ עד חצות). ואי"ל דמקרא שאני מכיון דלומדו עם פירש"י, דהרי במכ' הנ"ל משמע דהאיסור עפ"י כתהאריז"ל כולל ג"כ הלימוד עם פירש"י כנ"ל.

ואוי"ל, דמש"כ במכ' הנ"ל "ועוד להעיר" מכתהאריז"ל — היינו דהגם דלהלכה (ובנוגע לההנהגה בפועל) אומרים מקרא בלילה עם פירש"י, מ"מ לכתחילה אין דוחין אותו למוצאי ת"ב, כי סו"ס הרי"ז לימוד מקרא בלילה, והרי ישנם חילוקי דיעות באחרונים אם הותר לימוד מקרא עם פירש"י (כמצויין בס' שמירת הגוף והנפש ע' רע"א, ובכתהאריז"ל אין לזה כל רמז וכו').

וגם י"ל שאי"ז אלא היתר בדיעבד וכו', וז"כ כ"ק אד"ש במש"כ "ועוד להעיר" בהטעם שאין דוחין שיעורי חת"ת לכתחילה למוצאי ת"ב.

ומה שמשמע במכ' הנ"ל דבנוגע לתהלים "נזהרים" בפו"מ, משא"כ בחומש דאין נוהגין כמש"כ בכתהאריז"ל, יש לדחות ולומר דכוונת קדשו היא, דהגם דנחלקו האחרונים באם "תהלים בכלל אזהרת הרב" כנ"ל, מ"מ בנוגע לפועל "נזהרים וכו'". ואין כוונתו לומר דרק בתהלים נזהרים, ואדרבה — דבהמשך למש"כ, דאי' בכתהאריז"ל שאין לומר מקרא בלילה, כ' ד"כן נזהרים" גם בנוגע לתהלים.

או י"ל, דהכוונה במש"כ "נזהרים" היא בנוגע למש"כ "עד חצות", דנוהגים (בפועל) דתהלים שאני (לקולא) וא"א תהלים (רק) עד חצות, משא"כ במקרא דאיסורו כל הלילה — התירו רק בשיעור חת"ת מכיון דזה עם פירש"י.

ועוי"ל דלהנ"ל דבפועל מותר בלימוד מקרא עם פירש"י — עכ"פ בדיעבד וכיו"ב, י"ל דבתהלים "נזהרים" בפו"מ מכיון שהיא בכלל אזהרת הרב (עד חצות לכה"פ). משא"כ בשיעור חומש אין נוהרים בפו"מ, דהרי לומדו עם פירש"י, ורק לכתחילה לא דחוהו למוצאי ת"ב, וכנ"ל. ועצ"ע בכ"ז (ובעיקר — דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש).

ואוי"ל דההוכחה מלקו"ת אינה מהדמיון דפנימיות התורה למקרא בקשר להדין דשליש במקרא, כ"א להשוואה הכללית שביניהם, ודוחק, ועי' לקמן אות יט, דיל"ד מהמכ' הנ"ל דאי"ז כ"א בדיעבד אבל לכתחילה צ' הבנה וכו'.

אבל יש להעיר בנוגע ללימוד התניא, ממ"ש בלקו"ש יט כסלו תשמ"ח בנוגע להעסק בפנימיות התורה. דהנה בהל' ת"ת לאדה"ז (פ"ב ס"א) כ' אדה"ז ד"חכמת הקבלה תחשב בכלל שליש בתלמוד" (ועי"ש בהשיחה, דיסודו בד' הרמב"ם ועי"ש בהערה 31) ואילו בלקו"ת (הנ"ל, ובכ"מ — נסמנו בלקו"ש הנ"ל הע' 38) מבואר "דלימוד הזהר וכהאריז"ל הוא בכלל שליש במקרא". (שהרי מדרש התורה הוא על פסוקי התורה, ועוד שגם בלימוד רזין דאורייתא אינו משיג רק המציאות כו').

ומבאר שם כ"ק אד"ש, דישנם ב' אופנים בלימוד פנימיות התורה, דבאם לומד רק נקודות הענינים (ע"ד דברים קצרים שבמשנה) ה"ז בכלל "מקרא", משא"כ כשלומד בהבנה והסברה ובפרטיות, ה"ז ע"ד "שליש שבתלמוד", שהוא לימוד טעמי ההלכות כו'. ושם בהערה 44 — דבלימוד הזהר וע"ח הוא בכלל "שליש במקרא", כי בספרים אלו בעצמם אין ביאור בהסברה והרחבה, משא"כ כפי שעניני פנימיות התורה נתבארו בתורת חסידות חב"ד ע"י משלים וכו', שהיא בכלל שליש בתלמוד ועי"ש בהמשך השיחה בס"ד, דזהו החידוש באופן גילוי החסידות ע"י אדה"ז לגבי הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם, דעניני החסידות שנתגלו ע"י הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם הם באופן של "נקודות" ובקיצור, משא"כ ביאור הענינים שבתורת חסידות חב"ד שנתגלה ע"י רבינו הזקן הוא באופן של "הרחבה" ושקו"ט.

ולכאו' — לפי"ז הרי הלימוד דתניא, אם שהיא נק' תושב"כ דתורת החסידות — ראה הנסמן לעיל אות יג, ובלקו"ש ח"כ ע' 182 דהיא גם תושב"כ דתורת החסידות הכללית — מ"מ היא בגדר "שליש בתלמוד", וה"ז ההיפך ממשנ"ת באג"ק אד"ש הנ"ל בחט"ו דפנימיות התורה שייכת לתושב"כ, ומשו"ה יאמר אם שאינו מבין, וצ"ע בזה (וראה לקמן אות טז, יז, יט).

— יא —

טז) אמנם מבואר בסה"מ תש"ט (ע' 91) לאידך גיסא וכד' כ"ק אד"ש באג"ק, דבבוא אדה"ז מפעטערבורג אמר כי סיבת המאסר הוא קטרוג על אשר אינו מבאר את תורת החסידות בלבושי השגה (וראה בלקו"ש די"ט כסליו הנ"ל בהערה 2, דצע"ק דבכ"מ מבואר לאידך גיסא, ואכ"מ) "ואשר ספרו ליקוטי אמרים אם כי הכל מבינים אותו אבל הוא עמוק ביותר ותופסים את השטחיות בלבד".

ומשמע מזה, דס' התניא ג"כ בכלל זה שאינו מבואר בלבושי השגה, וא"כ דינו "כשליש במקרא", וע"ד נקודות הענינים דפנימיות התורה, ובפרט עפמ"ש בלקו"ש די"ט כסליו הנ"ל מליקו"ת, בהסיבה דפנימיות התורה הוא בכלל שליש במקרא מכיון שאין

הדפסה בריולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן המחכנה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 407 הודפס ע"י אוצר החכמה

בזה השגת המהות אלא ידיעת המציאות בלבד (ועפי"ז כ' בהע' 44, דצע"ק דלימוד בהסברה והבנה וכו' למה תחשב בכלל שליש בתלמוד, הרי אין בזה השגת המהות עיי"ש, ועכ"פ מזה מובן ד)עאכו"כ בהלמוד בספר התניא ש"תופסים רק את השטחיות בלבד" י"ל דדינו כשליש במקרא [ויש להוסיף, דהגם שבלקו"ש די"ט כסלו הנ"ל בהע' ב נשאר בצע"ק עמש"כ בסה"מ תש"ט הנ"ל ממש"כ ב"כו"כ שיחות ומכתבים של רבותינו נשיאנו" (ל' כ"ק אד"ש בהע' 3) דסיבת הקטרוג היא על שאמר דברי חסידות הרבה ובגילוי, ונוסף לזה (למסקנת השיחה בס"ד) גם בהבנה והשגה והרחבה ושקו"ט — מ"מ בנוגע למש"כ בסה"מ תש"ט בקשר לס' התניא, י"ל דגם להשיחה הנ"ל כן הוא — דמצד עמקותו "תופסים רק את השטחיות בלבד"].

אבל צע"ק, דבשיחה הנ"ל כ' (בס"ד) בנוגע לזה שמאמרי החסידות דאדה"ז היו בהבנה והשגה — דכ"ה "החל מספר התניא", ומשמע דגם ס' התניא נכלל באופן גילוי החסידות דאדה"ז בהבנה והשגה, והאמת שגם בסה"מ תש"ט הנ"ל משמע כך ממש"כ שם — הקטרוג הי' "על אשר אינו מבאר את תורת החסידות בלבושי השגה אשר הכל יוכלו להבין זאת, ולאו דוקא יחידי סגולה, ואשר ספרו ליקוטי אמרים אם כי הכל מבינים אותו אבל הוא עמוק ביותר ותופסים רק את השטחיות בלבד" ומשמע מזה — דס' התניא הגם שתופסים בו רק את השטחיות בלבד, אבל לאידך גיסא — "הכל מבינים אותו", ולא כשאר מאמרי חסידות דאדה"ז (שלפני המאסר — לפני פטרבורג) ש"אינו מבאר ... אשר הכל יוכלו להבין זאת".

וא"כ לפי"ז יוצא דבתניא יש בו ב' קצוות הפוכות: דמצד א' "הוא עמוק ביותר ותופסים רק את השטחיות בלבד" ומצד ב' הרי "הכל מבינים אותו", וי"ל דזה ע"ד המבואר בכ"מ בהדמיון דתניא לתושב"כ (הובא לעיל באות י"ג) דאפי' הגדול שבגדולים אינו יכול לרדת להעומק דהתניא, ולעומת זאת ביכולתו של כל יהודי לקחת ממנו משהו, וכמו חומש דכל ישראל מגדול שבגדולים עד קטן שבקטנים לומדים חומש. וכ"א לפי ערכו יודע מה שיודע ואין שום אחד יודע מאומה (ראה ברשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע בסי' קיצורים והערות לתניא ע' קנ"ו, וראה ג"כ אג"ק אד"ש ח"ט ע' פ"ג).

ולפי"ז יל"ע מהו גדרו דהתניא בנוגע ל"שליש במקרא משנה וכו'", דמצד א' — מכיון ש"תופסים רק את השטחיות בלבד" ה"ה כמקרא (וכלימוד נקודות הענינים דפנימיות התורה בקיצור) ולאידך גיסא — מכיון ש"הכל מבינים אותו" י"ל דדינו כתלמוד. ומהלקו"ש הנ"ל משמע קצת דה"ה בכלל "שליש בתלמוד" דהרי בהמשך למש"כ לתוך ד' אדה"ז אודות לימוד פנימיות התורה, כ' ג"כ בקשר להחידוש דאדה"ז על הבעש"ט והמגיד ותלמידיו וכו'. ובזה גופא "החל מספר התניא" ז.א. שהיא באופן הבנה והשגה — שליש בתלמוד, אבל באג"ק בחט"ו הנ"ל משמע בהדיא דדינו כתושב"כ (ז.א. לא רק בנוגע ל"שליש במקרא" אלא גם הא) שא"צ בהבנה, וצע"ק בזה.

ולהעיר ממשנ"ת בבעי"ז בד"ה וכל בניך תשמ"א ס"ז (קונטרס יד כסליו תשמ"ח

— נדפס בסה"מ מלוקט ח"ב), דבכללות נגלה דתורה ענינה בירור בדרך מלמטלמ"ע ובהתלבשות (בדרך מלחמה), משא"כ פנימיות התורה הוא למע' מבירורים, והבירור שע"י פנימיות התורה, הוא שלא בדרך התלבשות מלמעלה למט', אבל בפרטיות יש בכ"א מהם ב' הענינים. דבפנימיות התורה יש: א) הענין דבירור המדות ("מביאה ללב שלם" — תניא בקו"א קנ"ו ג). ב) לימוד וידיעת דפניה"ת (מצ"ע) — שזהו"ע פניה"ת שלמע' מבירורים ("מצוה רמה ונשאה" — שם בתניא). ועד"ז לאידך גיסא, דגם בנגלה דתורה יש ענין שלמע' מבירורים, ובהדגשה — בנוגע לתושב"כ, שהקריאה בתושב"כ שלמע' מהשגה לגמרי (שגם כשאינו מבין אפי' פירוש המילות מקיים מצות ת"ת) הוא כמו פניה"ת שלמע' מבירורים וכמבואר בליקו"ת (ויקרא ה, ב) דפניה"ת הוא בכלל שליש למקרא. ועד"ז גם לאידך גיסא, שגם בספר התניא התושב"כ דחסידות (פניה"ת) יש גם ענין השייך לבירורים, כמ"ש אדה"ז בההקדמה וגם בהשער (של התניא) שהוא מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו לבאר היטב איך הוא קרוב מאד כו', היינו שהכוונה והתכלית דספר התניא הוא לבאר איך לעשותו — עכתד"ק שם.

ונמצא מבואר משם, דבכללות — ספר התניא שייך לענין שלמע' מבירורים מכיון דזה פניה"ת, ובזה גופא הרי"ז תושב"כ דפניה"ת שלמע' מהשגה והבנה, אבל בפרטיות גם בתניא יש הענין דבירורים, ע"ד הבנה והשגה שבנגלה דתורה (וע"ד לימוד התושב"כ בהבנה והשגה ששייך לבירורים — ראה שם בהמאמר).

ובנוגע לענייננו י"ל עד"ז, דאה"נ דבכללות ספר התניא ענינו תושב"כ שא"צ בהבנה והשגה כד' כ"ק אד"ש באג"ק חט"ו (—למע' לבירורים), אבל בפרטיות גם בתניא יש הענין דהבנה והשגה — שליש בתלמוד כמ"ש בלקו"ש הנ"ל (—בירורים, וע"ד נגלה דתורה — ויתירה מזו: גם בתושב"כ יש הענין דלימודה בהבנה והשגה ששייך לבירורים, כנ"ל מהמאמר).

וע"ד מה שפניה"ת **בכלל** (לא רק תניא — ולפני פט"ב וכו') שייך לשליש במקרא (כולל גם ההבנה והשגה שבחסידות — השליש בתלמוד, "כי אינו משיג רק המציאות, והגבלה זו היא .. אפי' לגדולי החכמים" (לקו"ת שה"ש ג, סע"ג). וכנ"ל בלקו"ש י"ט כסליו תשמ"ח הנ"ל בהערה 44, דעפי"ז צע"ק בלומד בהסברה והבנה וכו' למה תחשב בכלל שליש בתלמוד הא אין בזה השגת המהות עי"ש) — למע' מבירורים וכו', אם כי גם בפניה"ת יש הענין דהבנה והשגה ובאופן ד"יתפרנסון מיני'", ועד לאופן ד"לית תמן לא קושיא ולא מחלוקת" (ולהעיר — דלאידך גיסא — זה גופא ש"לית תמן לא קושיא" וכו' הוא ענין **שלמע'** מהשגה), כי **בכללות** — נגלה דתורה שייך דווקא להבנה והשגה, ופנימיות התורה ענינה — למע' מהבנה והשגה**[14], אבל בפרטיות גם

**14) — "מצוה רמה ונשאה" שלמע' מ"ועבדהו בלב שלם", ולמע' גם מ"דע את אלקי אביך" — הבנה והשגה, וע"ד הענין דפנימיות התורה שלעת"ל — כמו שתהי' בכחינת ראי', שלמע' מהשגת השכל

בפניה"ת יש הענין דהבנה ההשגה (ויתירה מזו — בירור בדרך מנוחה "לית תמן לא קושיא ולא מחלוקת" — ד"ה פדה בשלום הנ"ל ס"ד ז.א, הבנה והשגה ברורה למע' מההבנה שבנגלה דתורה), ומזה מובן — גם בנוגע לתושב"כ דרא"ח — ס' תניא קדישא, [וכמו"כ בנגלה דתורה יש הענין ד"דרוש וקבל שכר" שאינו נוגע למעשה (לבירורים — שם בד"ה וכל בניך, שבפניה"ת הרי"ז להיפך — שענינו לפעול דוקא במעשה — "לעשותו", כולל ג"כ — ש"ידיעת המציאות מההשתלשלות ... מביאה ללב שלם" כמבואר בתניא בקו"א שם, שזה דוקא ע"י הבנה והשגה כו' כנ"ל)].

ועפי"ז י"ל דמש"כ במכ' הנ"ל דכ"ק אד"ש, שיאמרנו אע"פ שאינו מבין היינו רק בדיעבד, אבל לכתחילה מובן דצ' שילמדנו בהבנה והשגה, כי גם תניא התושב"כ דחסידות וכו' שייך להבנה והשגה, וכנ"ל ד"הכל מבינים אותו" אם כי "הוא עמוק ביותר ותופסים רק את השטחיות בלבד", דבפרטיות — גם בפניה"ת בכללותה שלמע' מהבנה והשגה (כולל ג"כ "לימוד הזהר וע"ח" שהובא לעיל מלקו"ש י"ט כסליו תשמ"ח הנ"ל בהערה 44 דהרי"ז "שליש למקרא" — מ"מ) שייך בה הבנה והשגה, ועד ל"לית תמן לא קושיא" וכו' ו"יתפרנסון מיני" וכו' (וראה לקמן הערה 17 בזה) ואכ"מ.

(ראה ד"ה פדה בשלום תשמ"א ס"ה — נדפס בסה"מ מלוקט ח"ב), ומעין זה יש גם "בעקבתא דמשיחא" — ה"טעימה" בע"ש מהגילוי דלעתיד — ממאכלי (יום שכולו) שבת, כמבואר עד"ז ובפרטיות הסיבות לגילוי החסידות וכו' בהשיחות דכ"ק אד"ש די"ט כסלו וכו' — ראה ליקו"ש ח"כ ע' 171 ואילך. חט"ו ע' 281 ואילך, ושם ע' 283 — דאדה"ז פעל האיחוד דלמע' מהשכל וכו' עם השכל — האיחוד דגליא וסתים שבישראל, ע"י"ש.

[ועייג"כ בליקו"ש י"ט כסלו תשמ"ח הנ"ל בארוכה, ושם ס"ד — בההבדל בין גילוי החסידות דהבעש"ט וההי"מ להחסידות דאדה"ז, ובהערה 46 שם מקשר זה עם הנ"ל מד"ה וכל בניך תשמ"א, דבפניה"ת יש א) הענין דבירור המדות ב) הלימוד דפנימיות התורה מצ"ע.

ומשמע דהגילוי חסידות דאדה"ז בכללות שייך להענין שבפנימיות התורה השייך לבירורים, וע"ד המבואר בתורת שלום ע' 114 ועוד דההבנה והשגה שלאחרי פט"ב הרי"ז צמצום וירידה (והעלם והסתר) לגבי העצם דחסידות שלמע' מהבנה והשגה שהיתה לפני פט"ב.

ולאידך גיסא מובן מכ"מ (ראה ליקו"ש חט"ו הנ"ל דהאיחוד דלמע' מהשכל עם השכל (שע"י אדה"ז — אחרי פט"ב) הוא דוקא ע"י העצם וכו', וכ"ה בכ"מ, וראה בתורת שלום שם ע' 115, ועוד) דדוקא ע"י המשכת פניה"ת בהבנה והשגה נמשך העצם דפניה"ת, שלמע' גם מהענין דפניה"ת שלמע' מבירורים (שסו"ס הרי"ז "גילויים").

והבי' בזה בפשטות, וכמובן ממשנ"ת בכעי"ז בכ"מ, דאה"נ דבחיצוניות (מצד ה"גילויים") הרי החסידות שלפני אדה"ז (ולפני פט"ב) הוא נעלה יותר מהירידה בהבנה והשגה, ועד שדוקא ע"י הבנה והשגה "קרוב אליך גו' לעשותו" — מעשה בפועל וכו', אבל בפנימיות (מצד העצם) — דוקא בהבנה והשגה דחסידות נמשך העצם, דדוקא בהתחתון ביותר נמשך ומתגלה העצם (ודוקא ב"לעשותו" (שע"י הבנה והשגה — חסידות חב"ד דוקא) — בכח המעשה נמשך העצם כמבואר בכ"מ — ראה קונטרס זאת חנוכה ש.ז. קונטרס ב' טבת ש.ז. וש"נ) וכמבואר בכ"מ (מהס — בנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 75 הערה 30 וראה בפנים השיחה שם בכיו"ב) שדוקא התחתונים הם דירה לעצמותו ית', משא"כ עולמות העליונים, שזה רק גילוי — "ירידה מאור פניו ית'" (תניא פל"ו), ואכמ"ל בכ"ז].

יז) ולהעיר — בכהנ"ל דהגם שנת' בכ"מ (ומהם — בסה"מ תש"ט הנ"ל ועייג"כ בתורת שלום, שיחת י"ט כסליו תרס"ח — ע' 112 והלאה) דההבדל דגילוי החסידות דאדה"ז בין לפני המאסר לאחר המאסר, דתורת החסידות דאחר פעטערבורג היתה באופן דהבנה והשגה וכו', משא"כ לפני פט"ב דינה כ"שליש במקרא", אבל בתורת שלום עמ' 55 (— שיחת שמח"ת תרס"ה ובעמ' 114 — בשיחת יט"כ תרס"ח) מבואר, דהגם דספר התניא היתה בפועל לפני פט"ב, אבל — אדה"ז כתבה באופן החסידות שלאחרי פט"ב.

וי"ל דזה"כ בסה"מ תש"ט הנ"ל בנוגע לספר התניא ד"הכל מבינים אותו" (משא"כ בשאר המאמרי חסידות "שאינו מבאר בלבושי השגה אשר הכל יוכלו להבין") — מכיון דנכתבה באופן דאחרי פט"ב. אבל אין לומר דלפי"ז דינו כשליש בתלמוד", וכנ"ל ממכ"ש כ"ק אד"ש באג"ק דשייך לתושב"כ וכו'. וי"ל כנ"ל, דבכללות ענינה דפניה"ת (ותניא) למע' מהבנה, אבל בפרטיות יש בה הענין דהבנה והשגה כנ"ל (אות טז), ואכ"מ (וראה לקמן אות יט)[15].

אמנם בכ"ז צ"ב ועיון — אם יש לדמות הגדרים דשליש במקרא וכו' להך דתושב"כ דינו בהבנה (הן בנוגע לפירש"י שנת"ל באות יד, וכן בנוגע לתניא — אם נאמר דדינו כמקרא), דאה"נ דנק' מקרא בנוגע ל"שליש במקרא", אבל צע"ג אם שייך לומר דמשו"ז ה"ה בגדר תושב"כ — גם לגבי זה שא"צ בהבנה וכו'. ובפרט בנוגע לפירש"י, די"ל דזה ש"פירושי המקראות" נכלל בשליש למקרא — היינו בנוגע להגברא (וחיובו לשלש שנותיו וכו') כיון שעי"ז מתפרש המקרא לגביו, אבל אי"ז משנה המהות והחפצא דחלק זה דהתורה, שנאמר שהיא בגדר תושב"כ — אם כי אין דינה להיות בכתב על הספר ובדיו וכו'. וא"כ י"ל דגם בנוגע לדיני ת"ת צ"ל הבנה והשגה[16], וצ"ע

---

15) וצ"ע — התיווך עם מש"כ בליקו"ש הנ"ל מכ"מ לאידך גיסא דהקטרוג היתה על אמירת חסידות בהרחבה וכו', וכבר הובא לעיל דבליקו"ש י"ט כסלו הנ"ל בהערה 2 נשאר בצע"ק, ואכ"מ.

16) ועוד (וג"ז עיקר): דבלקו"ש כ-כד טבת ש.ז. מבאר בהגדר דחיוב ידיעת התורה, דלהרמב"ם — המצוה ד"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" היא ידיעת התורה (לחוד), ולפי"ז מה שאמרו חייב אדם לשלש זמן למידתו שליש במקרא וכו' — היינו שצריכים לחלק זמן הלימוד בין כל חלקי התורה מקרא משנה ותלמוד. אבל לשי' אדה"ז יסודו הוא ידיעת תרי"ג מצות שבתורה (וגדר הלימוד הוא ע"ד קיום תרי"ג מצות, אלא שזה במעשה וזה ע"י שמירה בלב), וא"כ — אין הם ג' חלקים שונים, אלא מקרא משנה ותלמוד מהווים חפצא אחת של ידיעת תרי"ג מצוות התורה, שבשביל ידיעה זו צריכים לימוד המקרא — שבו נאמרו תרי"ג מצות, ולימוד משנה ותלמוד שהם פירוש התרי"ג מצוות [משא"כ פלפולה של תורה דלדעת אדה"ז (משא"כ לדעת הרמב"ם) אי"ז נכלל בשליש בתלמוד כיון שאינו נוגע לידיעת תרי"ג מצוות התורה, עיי"ש], עכתדה"ק שם בליקו"ש.

ולפי"ז דהגדר דשילוש שנותיו הוא הענין דידיעת תרי"ג מצוות (וע"ד קיום המצוות במעשה — צ"ל ג"כ קיום המצוות בלב ע"י ידיעת המצוות) — לכאו' צ"ל הבנה והשגה, דאל"ה אי"ז ידיעה וגם לדעת הרמב"ם לכאו' צ"ל הבנה והשגה, כיון שהמצוה היא ידיעת התורה, וא"כ מובן ופשוט, דאין דמיון

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

בזה (ומהמכ' הנ"ל באג"ק חט"ו דפנימיות התורה שייכת לתושב"כ, ומביא כן מליקו"ת בביאור לד"ה ולא תשבית דשם מדובר בנוגע ל"שליש במקרא" וכו' — אין ראי' מפורשת לגבי הדמיון בנוגע לפירש"י, די"ל דההוכחה מליקו"ת אינה הפרט דפניה"ת נק' מקרא לגבי שילוש שנותיו כ"א מההשוואה הכללית שביניהם, ולהעיר מל' כ"ק אד"ש שם "שהרי פנימיות התורה בכמה ענינים שייכת לתושב"כ", וצ"ע).

— יב —

יח) והנה יל"ע בכהנ"ל ממכ' הנ"ל באג"ק אד"ש (חט"ו ע' שצא), דהשאלה שם היא "אודות ... שאינו יכול ללמוד חומש עם פירוש רש"י וגם תניא אינו מבין", וע"ז כ' כ"ק אד"ש: "כדאי להמציא לו התניא באידיש וכן החומש עם פרוש רש"י שנעתק לאידיש, והשיעורים בתניא שאינם עדיין בהעתקת באידיש יאמר עכ"פ הענין אף שאינו מבינו לע"ע, שהרי פנימיות התורה בכמה ענינים שייכת לתושב"כ ...".

ומלשון קדשו דכ"ק אד"ש משמע דבחומש לכתחילה צ' הבנה והשגה, ולכן "כדאי להמציא לו ... החומש עם פירש"י שנעתק לאידיש", וזה דלא כמשמע בכ"מ בשיחות כ"ק אד"ש הנ"ל, דבתושב"כ ברור דא"צ בהבנה וכו' מכיון שמקיים מצות ת"ת גם בלא ידע מאי קאמר, ועאכו"כ בנוגע לשיעור חת"ת דבעיקר ענינה — אי"ז הענין דמצות ת"ת כ"א חיי נפשו.

ואוי"ל, דבכ"ז ישנה מעלה בהבנה והשגה כמובן בפשטות (וכנ"ל אות ה' בסופו) ולא מצד הענין דחת"ת, וע"ז קאי כ"ק אד"ש, ודוחק קצת. ומחוורתא טפי לומר, דמצד הפירש"י שבו צ' הבנה והשגה (דהגם ששיעורי חת"ת — עיקר ענינם "חיי נפשו" בכ"ז א' הפרטים שבו הוא הענין דקיום מצות ת"ת) שמצד מצות ת"ת צ' הבנה והשגה בפירש"י (והרי"ז דלא כמשנת"ל באות יד דפירש"י נכלל בשליש במקרא ומשו"ה דינו כתושב"כ, כ"א דדינו כתושבע"פ) וכמשנת"ל (אות יז) דדוחק הוא להשוות הדין דשליש במקרא להגדרים דתושב"כ ותושבע"פ בנוגע להבנה והשגה, ובמכ' כ"ק אד"ש הנ"ל לא נזכר כ"א בנוגע לפניה"ת דשייכת (בכמה ענינים) לתושב"כ, משא"כ פירש"י י"ל דדינו לגבי הבנה וכו' כתושבע"פ, וכ"מ מל' המכ' "שאינו יכול ללמוד חומש עם פירוש רש"י", וממילא "כדאי להמציא לו החומש עם פירוש רש"י שנעתק לאידיש", וא"כ — מכ"ז נ' דבפירש"י צ' עכ"פ לכתחילה הבנה (וצע"ק, מדוע לא כתב כ"ק אד"ש דיאמרנו לע"ע אף שאינו מבינו כבתניא, ויש לתרץ בפשטות, דהרי שייך להמציא "חומש עם פירוש רש"י שנעתק לאידיש", משא"כ בתניא שישנם "שיעורים בתניא שאינם עדיין בהעתקה באידיש" וכו').

מהגדרים דשילוש שנותיו (דשם גם שליש במקרא צ"ל בהבנה והשגה) לגבי נידו"ד לומר — דמכיון דתושב"כ א"צ הבנה, א"כ כל שנכלל במקרא לגבי שליש במקרא דינו כתושב"כ שא"צ הבנה, דהרי בהדינים דשליש במקרא גם מקרא צ' הבנה.

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

יט) ועד"ז יל"ד ממכ' הנ"ל דבתניא צ' לכתחילה הבנה והשגה, דהגם דכת"ש דפניה"ת שייכת לתושב"כ ומשו"ה יאמרנו לע"ע אף שאינו מבין — מ"מ הרי לכתחילה "כדאי להמציא לו תניא באידיש" מכיון שלכתחילה צ' הבנה והשגה, וראה ג"כ אג"ק אד"ש חי"ד ע' תנ"ט (הובא לעיל אות ב) "ילמוד ג"כ כפי שנחלק התניא לימות השנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר ... והרי בודאי יכול להבין לימוד זה גם עתה אף שמובן שבשילמוד כל התניא איזה פעמים תהי' הבנתו יותר עמוקה", ולכאו' הרי"ז רק לכתחילה, והוא כמשנת"ל דהגם דענינה דשיעור תניא "חיי נפשו" — מ"מ אי"ז כ"א עיקר התקנה אבל ישנו הפרט דמצות ת"ת שמצד זה צ' הבנה והשגה[17].

ולפי"ז הא ד"יאמרנו לע"ע אף שאינו מבין" הוא מתרי טעמי: כי עיקר התקנה מתקיימת בזה, ועוד — שבכמה ענינים שייכת פנימיות התורה לתושב"כ, וק"ל. וי"ל דאי"ז ראי', כי הכוונה שם אינה מצד הגדרים דשיעור חת"ת, כ"א דמצד מצות ת"ת בלא קשר לחת"ת, "כדאי להמציא לו התניא באידיש", (מצד זה שלכתחילה דינו כתושבע"פ אף שבכמה ענינים שייך לתושב"כ כנ"ל, ויתירה מזו — דגם בתושב"כ ישנה מעלה בהבנה והשגה (וכנ"ל באות יח בנוגע לחומש)) ודוחק קצת.

— יג —

כ) ועוד נקודה בכהנ"ל: דלכאו' בשיעורי חת"ת מכיון דאין ענינם — בעיקר — מצד מצות ת"ת כ"א הענין ד"חיי נפשו", ממילא באם אינו יכול להוציא בדיבור ילמוד במחשבה הגם שאינו מקיים בזה מצות ת"ת (כדאי' בהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב). וכ"מ באג"ק אד"ש (ח"ו ע' שמ"א) דבחולה "אם קשה עליו עתה הדיבור, הרי אפשר אם הרופאים יסכימו ע"ז שיאמרם במחשבה".

וי"ל ההסברה בזה כנ"ל, כי עיקר ענינם דחת"ת אינו מצות ת"ת שצ' דוקא דיבור כ"א הענין ד"חיי נפשו". אבל יש לדחות ממש"כ בהל' ת"ת (שם) וזל"ק: "כל אדם צריך ליזהר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד אא"כ בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר. וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה י"ח מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו וגו'", ומדייק בזה כ"ק אד"ש (בליקוטי ביאורים

---

17) והגם שבכמה ענינים שייכת פניה"ת לתושב"כ שא"צ הבנה — היינו בדיעבד "שאינו מבינו לע"ע". אבל לכתחילה "כדאי להמציא לו התניא באידיש", דצ' הבנה והשגה כתושבע"פ, כי רק בכמה ענינים שייכת לתושב"כ (ולא לגמרי), ולפי"ז מתורץ מה שצ"ע, דבמכ' הזה דכ"ק אד"ש משמע דדינו כשליש במקרא, ובלקו"ש ד"ט כסלו תשמ"ח ובכ"מ — משמע דדינו כשליש בתלמוד (כנ"ל באות טו, טז, יז). כי באג"ק דכ"ק אד"ש מיירי רק בדיעבד — לע"ע שאינו מבין, דמכיון ש"בכמה ענינים שייכת לתושב"כ", "יאמרנו לע"ע אף שאינו מבין", אבל לכתחילה "כדאי להמציא לו התניא באידיש", מכיון שדינו כשליש בתלמוד, וכנ"ל באות טז בסופו, ע"ש.

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן המקבה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 413 הודפס ע"י אוצר החכמה

על התניא ח"ב ע' מג) דאין כוונתו שאינו מקיים גם מצות "והגית" — כ"א דמצות "ולמדתם אותם" אינו מקיים, עיי"ש ההכרח בזה.

נוסף לזה הרי "בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר" יוצא יד"ח גם כשאינו מוציא בשפתיו, והטעם בזה, כי רק מי ש"אפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא יד"ח", משא"כ בשעת עיון א"א לו להוציא בשפתיו. ומזה מובן עד"ז בנידו"ד, דמכיון ד"קשה עליו עתה הדיבור" מקיים מצות ת"ת במחשבה לחוד.

וראה בלקו"ש ר"ח שבט ש.ז. ד"בנוגע לפירוש התורה וכללות תושבע"פ, הגם שלכאו' נוגע ההבנה (שלכן "אם אינו מבין מה שלומד ... אינו נחשב לימוד כלל") מ"מ, הרי הרהור לאו כדיבור דמי, ויש כמה דינים החלים על הדיבור בד"ת (גם בתושבע"פ) כמו האיסור לדבר בד"ת כשהוא ערום (משא"כ הרהור מותר) [שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס ע"ה — הערה 20 שם], פסק אדה"ז [שו"ע או"ח סמ"ז ס"ב. וראה גם הל' ת"ת שם [הכוונה לפ"ב] סי"ד ש"אינו יוצא בלימוד זה [בהרהור לחוד] י"ח מצות ולמדתם אותם". — הערה 21 שם] שאין מברכים ברכות התורה על הרהור בד"ת אלא רק על דיבור בת"ת, ועוד". ומשמע מד' כ"ק אד"ש — דהענין דת"ת (בתושבע"פ עכ"פ) הוא גם במחשבה, אבל "יש כמה דינים החלים על הדיבור בד"ת" (ומציין שם בהערה 19 לנו"כ טושו"ע או"ח ס' סב ושם ס' פה, ובפרטיות — אנציקלופדי' תלמודית ערך הרהור כדיבור שם סג, סו, סז, — וש"נ).

ולהעיר מהפלוגתא בשו"ע סתקנ"ד ס"ג בנוגע ללמוד ע"י הרהור בת"ב ועי"ש בנו"כ, דאע"ג דהרהור לאו כדיבור מ"מ בת"ב דעיקר טעמא משום שמחה — איכא שמחה גם בהרהור, ואכ"מ.

והיינו — דנוסף עהנ"ל דמקיים מצות "והגית", ודהיכי דא"א לו מקיים מצות ת"ת (ולמדתם) גם במחשבה — כללות ענינה דת"ת (עכ"פ תושבע"פ) היא (גם) במחשבה. [וראה בד"ה וה' אמר המכסה גו' תשל"ז (סה"מ מלוקט ח"א ע' ריא) דעיקר ענינה דלימוד התורה הוא הבנה והשגה — מחשבה, משא"כ קיום המצוות — שענינם דיבור ומעשה. ושם בהערה 55, דמש"כ בשו"ע אדה"ז דאינו יוצא יד"ח ולמדתם אותם ע"י הרהור לחוד — היינו רק בנוגע מצות ת"ת ולא לעצם הענין דלימוד התורה שישנה (גם ובעיקר) במח' (נוסף ע"ז — דמצות והגית מתקיימת גם בלימוד שע"י הרהור כמ"ש (שם) עיי"ש].

ועייג"כ באג"ק אד"ש ח"ט (ע' קכ"ג) בנוגע למי שמ"ר שותתין אצלו וכו' ובהיתירו להתפלל וללמוד. "בנוגע ללימוד אפשר יש להסתפק בלימוד ע"י הרהור כיון שזהו העיקר, משא"כ בנוגע לתפילה יש להשתדל למצוא לו היתר להתפלל גם בדיבור וכו' (ועייג"כ אג"ק אד"ש ח"ב ע' שמ"ה, ובכ"מ[18]).

18) וצע"ק, דלכאו' משמע לאידך גיסא, ומהא דתפלה בלא כוונה הוי תפילה בטילה (עי' בליקו"ש ח"ט

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

וי"ל, דנוסף ע"ז דמצות "והגית" מתקיים גם במחשבה לחוד — הרי מכיון דא"א לו (מצד ההלכה) ע"י דיבור "יש להסתפק בלימוד ע"י הרהור", כנ"ל. ועד כדי כך — "שזהו העיקר" בלימוד שיהיה במחשבה[19]. ולהעיר מהנת' בשו"ע אדה"ז סי' קפ"ה ס"ג דבבירך בלבו לא יצא (בלא הוציא בשפתיו, ואם הוציא בשפתיו ולא השמיע לאזניו יצא, וצ"ע בנוגע למצות ת"ת דאי' שם דצ' ליזהר להשמיע לאזניו, ואולי אי"ז כ"א לכתחילה) דהרהור אינו כדיבור, "ומ"מ אם מחמת חולי או אונס אחר א"י להוציא בשפתיו צריך להרהר בלבו כמו שהצריכו חכמים לבעל קרי ... שיהרהר בלבו בהמ"ז הואיל והיא מן התורה", ומזה מובן במכ"ש בנוגע לת"ת שהעיקר הוא כהרהור.

אמנם שם לא כ' דיוצא יד"ח ע"י הרהור, אלא שהצריכו חכמים להרהר (למרות שאינו יוצא יד"ח וכ"מ מלשונו שם, עי"ש). ויתירה מזו — דבהמשך הסעיף שם כ' דבשאר ברכות שהם מד"ס לא הצריכו חכמים להרהר כמו שלא הצריכו לבע"ק להרהר [שהרי מותר לו להרהר מן הדין] ומשמע מזה — דאינו יוצא יד"ח ת"ת ע"י הרהור, דא"כ לכאו' היו מצריכים לבע"ק להרהר בד"ת (כיון שמותר לו להרהר בד"ת), דהרי בנוגע לברכות של ק"ש כותב שלא הצריכו להרהר "כיון שאינו יוצא י"ח הברכות בהרהור", ולכאו' ה"נ בנוגע לת"ת [וצ"ל — דשם קאי על המע' ד"ולמדתם אותם", ובכל אופן — דרוש ביאור דמכיון ד"והגית" מתקיים ע"י הרהור וכו' (והיכי דא"א לו באופן אחר — מתקיים לכאו' גם ולמדתם כנ"ל) הו"ל להצריך לבע"ק להרהר בד"ת וכנ"ל, וצ"ע בזה].

ואם נאמר דמצד מצות ת"ת אינו יוצא יד"ח במחשבה — יצא לנו מזה בנוגע לשיעור רמב"ם שאינה כ"א הענין דמצות ת"ת וכו' שאינו מקיים הענין השיעור רמב"ם במחשבה (כי אין ענינה "חיי נפשו". ומ"מ מובן — שיאמרנו במחשבה מכמה טעמי,

---

ע' 281 — הובא לעיל הערה 7, וצויין שם לליקוטי ביאורים על התניא, עי"ש) דתפילה עיקרה עבודה שבלב, משא"כ — ת"ת הרי עיקרה בדיבור ואל"ה אינו יוצא יד"ח (עכ"פ — מצות ולמדתם אותם, ובשאפשר לו להוציא בשפתיו), אבל להנ"ל מליקו"ש ר"ח שבט ש.ז. דכללות ענינה דתושבע"פ היא במחשבה ג"כ — יתורץ, וא"ש.

19) וצ"ע, דלפי"ז במהרהר בד"ת יצטרך לברך ברכת התורה באם א"א לו ע"י דיבור, ולא מצאנו כך בשום מקום, ובשו"ע אדה"ז סמ"ו ס"ב משמע דבכל אופן א"צ לברך ברכה"ת במהרהר בד"ת. ומהא ד"והגית" מתקיים במחשבה לחוד — אין להקשות דלפי"ז יתחייב לברך ברכה"ת על הרהור לחוד מצד "והגית", כי י"ל (וכן מוכרח) דמברכים ברכה"ת על קיום מצות "ולמדתם אותם" דוקא (וכ"מ קצת בליקו"ש ר"ח שבט ש.ז. (הערה 21 הנ"ל, מהא דמקשר הענין דאין מברכים ברכה"ת על הרהור לחוד עם זה "שאינו יוצא בלימוד זה י"ח מצות ולמדתם אותם").

ויש לתרץ, דזה שאין מברכים ברכה"ת על הרהור לחוד, הוא מטעם שהרהור לא עביד מעשה, משא"כ בדיבור דעקימת שפתיו הויא מעשה. אבל אינו ברור, וראה לקמן הערה 20, דלשי' אדה"ז ספק הוא בהסיבה שאין מברכים ברכה"ת על הרהור, מזה שכ' דבכותב ד"ת צ' להוציא כמה תיבות מספק בכדי שיתחייב בברכה"ת, הגם דכותב קעביד מעשה, עי"ש בהערה 20.

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
קובץ הארבעים קובץ עמוד מס: 415 הודפס ע"י אוצר החכמה

וכמשנ"ת עד"ז לעיל אות י"ב דגם באינו מבין יאמר שיעור רמב"ם אבל אינו מקיים בזה התקנה הכללית דשיעור רמב"ם) אבל ז"א — וכנ"ל, דעכ"פ מצות "והגית" מתקיים במחשבה לחוד (וגם כללות ענינה דלימוד התורה הוא גם במחשבה לחוד כנ"ל) [ויל"ע מהו גדרו דשיעור רמב"ם: הענין ד"ולמדתם" או הענין ד"והגית בו", וצ"ע בזה].

כא) ויל"ע — בנוגע להענין ד"חיי נפשו" דאולי ענין זה לא שייך במחשבה לחוד, ובכלל — צ"ב מהו הפי' (והבי') בזה דשיעורי חת"ת נוגע לחיי נפשו. וי"ל בפשטות בהכוונה כמש"כ באג"ק אד"ש (ח"ו ע' שנז) ש"השיעורים ממשיכים תוספת חיות וכח מאלוקים חיים לבנ"י הדבקים בו שהם חיים כולכם היום", וצ"ב — אי ענין זה שייך במחשבה לחוד או לא, ובפשטות י"ל דכ"ה גם במחשבה לחוד, ולא מצינו שיהא צורך בדיבור, כ"א מצד הגדר דמצות ת"ת[20].

ולהעיר ממש"כ בתניא פל"ז ד"מצות ת"ת וק"ש ותפלה וכיו"ב ... הא קמ"ל דהרהור לאו כדיבור דמי ואינו יוצא יד"ח עד שיוציא בשפתיו, וקיי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה" ומבאר שם — מכיון דע"י דיבור דוקא מכניס כל הכוחות (מחדו"מ) דנפש החיונית לקדושה ועי"ז נכלל חיותן באוא"ס ב"ה שהוא רצונו ית' וכו' (ועייג"כ בר"פ ל"ה).

ולפי"ז י"ל ד"התוספת חיות וכח" מאלקים חיים נמשך גם ע"י מחשבה לחוד, ורק דבדבור (דהויא כמעשה — עכ"פ מעשה זוטא) מכניס כל הכוחות דנפש החיונית וכו'. ומה"ט אינו יוצא יד"ח כ"א ע"י דיבור, כיון שזהו תכלית הכוונה שיהי' ההתכללות דכל הכוחות דנפש החיונית ועי"ז תעלה "כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עוה"ז הגשמי מהחומרי" — דדוקא עי"ז מתקיים תכלית הכוונה ד"נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" (שם פל"ו), אבל — המשכת החיות וגילוי אוא"ס ב"ה "לבנ"י הדבקים בו" ישנה ע"י מחשבה לחוד וק"ל.

— יד —

העולה מכהנ"ל לסיכום — לפלפולא וכו' ולא להלכה:

שיעור חומש — א"צ בהבנה מצד התקנה דשיעור חת"ת, והגם שישנה מעלה בהבנה והשגה "אבל אי"ז פרט בהתקנה דחת"ת כי מצות ת"ת מתקיימת בתושב"כ גם

---

20) ולהעיר מהחקירה בהא דבמהרהר בד"ת א"צ לברך — אי מטעם שבהרהור לא עביד מעשה, משא"כ בדיבור דעקימת שפתיו הויא מעשה או מכיון דבמצות ת"ת נאמר "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך" דוקא, ונפק"מ דכותב בד"ת דעביד מעשה אי צ' לברך, ובשו"ע אדה"ז סימן ס"ג כותב, דמספק יוציא כמה תיבות בשעה שכותב כדי שיתחייב ברכה"ת (וכנ"ל בהערה 19), ובנוגע לענינינו — אם נאמר דהרהור לא עביד מעשה, וה"ט דהרהור לאו כדיבור דמי מכיון שבריבור לא עביד מידי — י"ל דהני בנוגע להמשכת "תוספת חיות וכח מאלקים חיים", דאי"ז כ"א באם עביד מידי, משא"כ בהרהור דלא עביד מידי — במה ימשיך "תוספת חיות וכו'", ודוחק.

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

בלי הבנה". כ"א שלימות במצות ת"ת (ענין נוסף של התקנה דחת"ת — ראה לעיל אות יא, יג, יח, ועוד).

בלימוד פירש"י — הנה עיקר ענינו דחת"ת אינה הבנה והשגה, אבל מצד מצות ת"ת — שהיא גם פרט בהתקנה דחת"ת לכאו' לכתחילה צ"ל הבנה והשגה (ואוי"ל דדינה כתושב"כ שא"צ בהבנה והשגה מצד מצות ת"ת, כ"א שזהו ושלימות נוספת במצות ת"ת כבחומש (—ראה לעיל אות יד—) אבל דוחק הוא, וצ"ע בזה (ראה לעיל אות יז, יח)).

ולהעיר — דנוסף ע"ז (על הענין דחת"ת) אי' בספר המנהגים (ועי"ש בהערות מקורו): צריכים ללמוד בכל יום תושב"כ עם פירש"י שזהו תרומות מדרשי רז"ל, ולכאו' — ענין זה אינו כ"א בהבנה והשגה (הן בנוגע לתושב"כ, ועאכו"כ בנוגע לפירש"י) אבל אי"ז התקנה דחת"ת.

בשיעור תהלים — מלכתחילה אין ענינה כ"א אמירה לחוד וא"צ בהבנה כלל, אבל מצד הענין דידיעת פירוש המלות בתפלה, ותפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה — כדאי שיהי' בהבנה, אבל יוצא ידי"ח גם בלי הבנה (ראה לעיל אות י בסופו).

שיעור תניא — עיקר ענינו מצד "חיי נפשו" — (שאין ענינה הבנה) אבל ישנה גם הפרט דמצות ת"ת שמה"ט מי שביכלתו להבין ילמדנו בהבנה, אבל מקיימה גם בלא ידע מאי קאמר (ראה לעיל אות ז,ח,י,יא,יב). ולהעיר די"ל דגם מצד מצות ת"ת דינה כתושב"כ וא"צ בהבנה (ראה לעיל אות טז. וכן מפורש במכ' כ"ק אד"ש — לעיל אות ט"ו) אבל צ"ע בזה, די"ל דאי"ז כ"א בדיעבד (וכן יל"ד מהמכתב הנ"ל דכ"ק אד"ש — ראה לעיל אות יט) ובכל אופן — כדאי ועדיף ללומדו בהבנה והשגה וכו'.

באם צ' הבנה מעמיקה וכו' בחת"ת — לכאו' הרי"ז ענין בפנ"ע, ולא מצד התקנה בשיעור חת"ת שענינה "למיגרס" לחוד (לעיל אות יא).

בשיעור רמב"ם — עיקר ענינה (לכאו') הבנה והשגה דוקא (לעיל אות ד, ואם כי יש מקום לדון בזה — לעיל אות י, אבל בפשטות ענינו הוא הבנה דוקא — שם אות ו בסופו ואות ז בסופו).

באם גדרו דלימוד הרמב"ם הוא להיות בהעמקה דוקא (—ראה לעיל אות יג בהערה 13 ד) יש לדון בזה, וי"ל דאה"נ דהלימוד צ"ל שלא בשטחיות (ובזה גופא יל"ע — שם אות יג בהערה, אות ב, ועוד) אבל אצ"ל בהעמקה.

לאידך גיסא — מובן דגם מי שלא ידע מאי קאמר יש לו ללמוד שיעור הרמב"ם מצד שאר הטעמים וענינים שישנם בלימוד הרמב"ם (לעיל אות יב בסופו).

ובאם שיעורי חת"ת ורמב"ם צ"ל בדיבור או (דסגי) במחשבה לחוד — בנוגע לחת"ת מפורש במכ' כ"ק אד"ש דבדיעבד יכול לאומרו במחשבה (אבל לכתחילה צ'

הדפסה בריזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

דיבור — כי אה"נ דמצד חיי נפשו י"ל דסגי במחשבה לחוד (לעיל אות כא) אבל מצד מצות ת"ת — לכתחילה צ"ל בדיבור (לעיל אות כ).

ובנוגע לרמב"ם — לכאו' ג"כ כן הוא דלכתחילה צ"ל בדיבור דוקא (כי ענינו — ת"ת שצ"ל לכתחילה בדיבור, ואולי הענין דרמב"ם הוא רק מצות "והגית" דמתקיים במח' לחוד, ויל"ע בזה (סוף אות כ)) אבל בדיעבד יוצא יד"ח גם במחשבה (כי מצות והגית מתקיים במחשבה לחוד, ובפרט היכי דא"א בדיבור — י"ל דמקיים גם מצות ולמדתם אותם במחשבה לחוד (שם אות כ)).

[ו]וראה בכללות הענין דחת"ת — בהנסמן במפתח ענינים דאג"ק אד"ש (על כל חלקי') ערך חת"ת, תהלים, תניא וכו'. ויל"ע בכ"ז בהשיחות (והתוועדויות) דכ"ק אד"ש בכ"מ, ואכ"מ — אבל אין להביא ראי' מהמדובר בכ"מ בהשיחות שצ"ל הבנה בשיעורי חת"ת, והשלילה דאי — ההבנה בחת"ת, כי י"ל דאי"ז מצד התקנה דשיעור חת"ת, אלא בתור הענין דקיום מצות ת"ת וכיו"ב (ומצד זה שאינו מתאים ללמוד תורת ה' בשטחיות (כדאי' בהשיחה דלימוד הרמב"ם) עאכו"כ בלא ידע מאי קאמר) — לעיל אות ו, וגם י"ל שזהו לכתחילה דוקא ולא בדיעבד (ראה לעיל אות יח, יט) ועד"ז מובן דאין להוכיח מ"לשונות" בכ"מ בשיחות בנוגע לחת"ת דיש בו הברכות וההשפעות וכו' שע"י לימוד התורה, די"ל דאי"ז מצד מצות ת"ת, כ"א הענין דתורה מצ"ע, וכמובן וגם פשוט (אות ז, ועד"ז בנוגע לתהלים — אות י) ועד"ז מובן בכל כיו"ב בשיחות וכו'. ולהעיר מד' כ"ק אד"ש בריבוי הזדמנויות דאין לפסוק הלכה למעשה מהתבטאויות (וכיו"ב) בשיחות (ובפרט — בלתי מוגהות) אא"כ נאמרה בסגנון דהוראה (והלכה) למעשה].